

**UCHWAŁA NR XXXI/437/20
RADY MIASTA KOŁOBRZEG**

z dnia 30 grudnia 2020 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg
na lata 2021-2024”**

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282, poz. 782, poz. 1378) oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713, poz. 1378), Rada Miasta Kołobrzeg uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg na lata 2021-2024”, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Kołobrzeg.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2021 r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Wiceprzewodniczący Rady

Artur Dąbkowski

Załącznik do uchwały Nr XXXI/437/20

Rady Miasta Kołobrzeg

z dnia 30 grudnia 2020 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg na lata 2021 - 2024

Autor opracowania:
Karolina Bilka

Kołobrzeg, sierpień 2020 r.

Spis treści

1	WSTĘP	4
2	PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3	UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	5
4	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	7
4.1	OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH.....	7
4.2	STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	8
4.2.1	Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.	8
4.2.2	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020	9
4.2.3	Krajowa Polityka Miejska	9
4.3	TEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO	10
4.3.1	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z perspektywą do roku 2030	10
4.3.2	Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.....	10
4.3.3	Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego.....	11
5	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	13
5.1	ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY	13
5.1.1	Strategia Rozwoju Miasta Kołobrzeg	13
5.1.2	Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Miasto Kołobrzeg na lata 2020-2030.....	13
5.1.3	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kołobrzeg.....	13
5.1.4	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kołobrzeg.....	15
5.1.5	Program Ochrony Środowiska na lata 2019-2022 dla Miasta Kołobrzeg z perspektywą na lata 2023-2026.....	17
5.1.6	Gminny Program Rewitalizacji dla Miasta Kołobrzeg na lata 2018-2028.....	17
5.1.7	Program Opieki nad Zabytkami zlokalizowanymi w Porcie Kołobrzeg.....	18
5.2	CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY.....	19
5.2.1	Rys Historyczny dotyczący rozwoju przestrzennego miasta oraz jego zasobów.....	19
5.2.2	Elementy Krajobrazu Kulturowego Miasta Kołobrzeg	21
5.3	ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY	33
5.3.1	Zabytki wpisane do rejestru zabytków	33
5.3.2	Ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	41
5.4	GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW.....	42
5.4.1	Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.....	42
5.4.2	Zabytki nieruchome wyznaczone przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg w porozumieniu z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	43
5.5	ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY	43
6	OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	44

6.1 ANALIZA SWOT	44
6.2 PODSUMOWANIE REALIZACJI „GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA KOŁOBRZEG NA LATA 2016 -2019”	46
7 CELE PRIORYTETOWE - KIERUNKI - ZADANIA	47
8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	51
9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.	52
10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	52
10.1 ŚRODKI PUBLICZNE.....	52
10.1.1 Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	52
10.1.2 FUNDUSZE NORWESKIE I EOG.....	53
10.1.3 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego.....	53
11 PROCEDURA OPRACOWANIA PROGRAMU I ŹRÓDŁA	53

1 WSTĘP

Niniejszy program powstał jako kontynuacja „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Kołobrzeg na lata 2016-2019”, przyjętego Uchwałą Nr XVII/219/16 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 1 marca 2016 r. Powołany przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg Zespół do spraw ochrony i opieki nad zabytkami na spotkaniu w 2019 r. uznał, że ww. dokument został dobrze przygotowany, a jego cele priorytetowe oraz wskazane kierunki powinny być kontynuowane. Uwzględniając stanowisko zespołu Prezydent Miasta Kołobrzeg, w celu sporządzenia programu na kolejne 4 lata, dokonał aktualizacji programu. Obejmowała ona przede wszystkim dostosowanie dokumentu do aktualnych przepisów i dokumentów strategicznych. Ponadto zweryfikowano zadania programu oraz zasady monitorowania jego realizacji.

2 PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami nakłada na samorzady ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.). Zgodnie z art. 87 ww. ustawy prezydent miasta sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto zgodnie z art. 4 ww. ustawy organy administracji publicznej podejmują czynności mające na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, a następnie jest on ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w art. 5 i art. 6 ust. 1 objęła dziedzictwo narodowe ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 z późn. zm.) jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Przedmiotem ochrony i opieki jest **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. (art. 3 ust. 1).

Art. 6 doprecyzował przedmiot ochrony wskazując, iż opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome będące w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- zabytki archeologiczne będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,
- zabytki niematerialne - nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ochrona zabytków (art. 4) polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Formy ochrony zabytków (art. 7):

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu

na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego (art. 16) oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z późn. zm.).

Opieka nad zabytkiem (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.) w art. 7 ust. 1 uznaje ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami, a także sprawy kultury, zieleni i cmentarzy gminnych za zadanie własne gminy.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r., poz. 293 z późn. zm.): w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu. Zgodnie z art. 17 pkt. 6 lit. b tiret 8 ww. ustawy miejscowe plany są uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r., poz. 1333 z późn. zm.): obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Zgodnie z art. 39 ww. ustawy prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 z późn. zm.), z której wynika obowiązek wykonania opracowania ekofizjograficznego do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 72 ust. 4 i 5) z uwzględnieniem walorów zabytkowych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r., poz. 55 z późn. zm.): uwzględnia się w niej ochronę krajobrazów, a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tejże ustawy są parki krajobrazowe - obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe;

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r., poz. 65 z późn. zm.): opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki jest celem publicznym (art. 6 ust. 5 ww. ustawy). Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie takiej nieruchomości wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4 ww. ustawy).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r., poz. 194): Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegającą na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r., poz. 1057): prowadzenie zadań z zakresu ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz podtrzymywania tradycji narodowej i rozwoju świadomości kulturowej jest działalnością pożytku publicznego.

Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2020 r., poz. 283 z późn. zm.). Na mocy ww. ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r., poz. 902): celem muzeów jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów (art. 1 ww. ustawy).

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479): Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego.

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164): materiały w narodowym zasobie archiwalnym to wszelkie materiały mające znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o m.in. działalności Państwa i rozwoju kultury (art. 1 ww. ustawy).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774 z późn. zm.): Władze samorządowe obligowane są do analizy krajobrazu kulturowego i sporządzania audytów krajobrazowego. Rada gminy może ustalić w formie uchwały zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu przez Konferencję Generalną ONZ dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r., Nr 32, poz. 190, załącznik) - zobowiązuje do: ustanowienia skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona), sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564) dotycząca dziedzictwa archeologicznego. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie jego ewidencji oraz łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania przestrzennego.

Europejska konwencja krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 22 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98) zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585). Jej celami są m.in.: ochrona, promowanie i poszanowanie różnorodności form wyrazu

kulturowego i uświadamianie jej wartości, potwierdzenie, że kultura dla rozwoju jest równie ważna jak aspekty ekonomiczne;

Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, podpisana przez Polskę 19 października 2011 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 210) – zobowiązuje do ochrony dziedzictwa architektonicznego, definiuje je, kładzie nacisk na rozwój świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków.

Dyrektywa 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE z dnia 14 marca 2007 r. (Dz. U. UE. L. z 2007 r., Nr 108, poz. 1) ustanawia jednolitą infrastrukturę informacji przestrzennej (ESDI – *European Spatial Data Infrastructure*) dla Unii Europejskiej i państw EFTA oraz dane przestrzenne (w tym zabytki), które mają być bezpłatnie udostępniane poprzez serwisy internetowe.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu 17 października 2003 r. (Dz. U. z 2011 r., Nr 172, poz. 1018). Jej celem jest objęcie ochroną niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup i jednostek, rozumianych jako: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. Dziedzictwo niematerialne to m.in.: tradycje i przekazy ustne, sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe, wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi „Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego”.

Jednostki samorządu terytorialnego zachęcane są do gromadzenia informacji na temat dziedzictwa niematerialnego w Polsce, inicjowania programów, mających na celu jego ochronę oraz do współpracy w zakresie działań, związanych z jego ochroną, dokumentacją i popularyzacją.

4.2 STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

4.2.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, (Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (M. P. z 2019 r., poz. 808).

Głównym celem programu jest: Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Do jego osiągnięcia służą 3 cele szczegółowe:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Do realizacji celu wskazano zadania:

- Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- Rozbudowa portalu internetowego <http://samorzad.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.
- Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
- Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego (priorytetową kategorią objętą działaniem są zabytki techniki).
- Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Do realizacji celu wskazano zadania:

- Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (stworzenie internetowej bazy), włącznie ze standardami dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje, (projekt rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży, przez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie przy pomocy dostępnych środków technicznych).

3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Do realizacji celu służą zadania:

- Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przed działaniami przestępczymi (m.in. wandalizmem, dewastacją, nielegalną rozbiórką zabytkowej architektury, grabieżą stanowisk archeologicznych, kradzieżą i przemytem zabytków ruchomych) oraz dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego, skierowany do podmiotów należących do społeczeństwa obywatelskiego.

4.2.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków została uznana za jeden z celów częściowych strategii, która będzie realizowana jest przez programy operacyjne. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami przygotowano program „Dziedzictwo Kulturowe” z priorytetami:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych,
- rozwój kolekcji muzealnych.

Celem programu „Dziedzictwo kulturowe” jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnych wywozem za granicę, zakup dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, starodruków i archiwaliów, digitalizacja muzealiów, archiwów, księgozbiorów, wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków.

4.2.3 Krajowa Polityka Miejska (Uchwała RM z dnia 20 października 2015 r.)

Dokument Krajowa Polityka Miejska określa planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej i uwzględnia cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju i krajowej strategii rozwoju regionalnego. Wskazuje, w jaki sposób poszczególne polityki realizowane przez różne resorty i instytucje rządowe powinny być dopasowywane i kierunkowane do zróżnicowanych potrzeb polskich miast. Równocześnie polityki publiczne powinny umożliwiać jak najlepsze wykorzystanie unikalnych potencjałów i przewag konkurencyjnych polskich miast dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju, a przez to dla poprawy jakości życia mieszkańców miast.

Cel strategiczny to wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców, również miast zabytkowych, tj. o staromiejskich układach urbanistycznych wpisanych do rejestru zabytków.

Istotną rolę ma rewitalizacja zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich. Odnowa i rewitalizacja obszarów najbardziej problemowych powinna stanowić element całościowej polityki miasta.

Krajowa Polityka Miejska koncentruje się na najistotniejszych obszarach funkcjonowania miasta, które podzielono na dziesięć wątków tematycznych, wśród których znalazły się m.in.:

- kształtowanie przestrzeni,
- rewitalizacja.

4.3 TEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

4.3.1 Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z perspektywą do roku 2030 (Uchwała Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019 r.)

W celu strategicznym „**Dynamiczna Gospodarka**” uwzględniono cel kierunkowy „**Wzmocnienie gospodarki wykorzystującej naturalne potencjały regionu**”, który wskazuje na konieczność pełniejszego wykorzystania potencjału turystycznego i przyrodniczego regionu oraz rozwój wysokiej jakości zróżnicowanego, wielosezonowego produktu turystycznego.

W celu strategicznym „**Sprawny Samorząd**” uwzględniono cel kierunkowy „**Zapewnienie wydajnych i efektywnych systemów usług publicznych**”, w ramach którego zostanie wypracowany i wdrożony regionalny standard dostępu do usług publicznych, dóbr kultury i mechanizmów rozwoju lokalnego (również w kontekście niepełnosprawności). Istotą celu jest także uruchomienie potencjału odpowiedzialności społecznej za rozwiązywanie szczególnych problemów środowiska lokalnego.

W celu strategicznym „**Partnerski Region**” uwzględniono cel kierunkowy „**Wzmocnienie pozycji regionu w basenie morza Bałtyckiego**”, którego elementem ma być rozwijanie kontaktów w dziedzinie kultury, uwzględniających pielęgnowanie i promowanie polskości i świadomości narodowej mieszkańców Pomorza Zachodniego.

4.3.2 Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XVIII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r.)

W zakresie **celu V ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego** najważniejsze jest zahamowanie degradacji obiektów zabytkowych i dóbr kultury współczesnej oraz zachowanie i kształtowanie krajobrazu kulturowego jako cennego elementu kultury, przyczyniającego się do atrakcyjności obszaru, wpływającej na jakość życia mieszkańców i wzrost walorów turystycznych. Ustalono dla niego poniższe kierunki.

Kierunek 1. Zahamowanie degradacji obiektów zabytkowych i dóbr kultury współczesnej, poprawa ich stanu i sposobu wykorzystania

Zadania m.in:

- ustanowienie i ochrona dóbr kultury współczesnej przez wprowadzenie stosownych przepisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, w planach miejscowych i innych aktach prawa miejscowego dla następujących obiektów: Pomnik Zaślubin Polski z Morzem, Mozaika na budynku Zakładu Przyrodoleczniczego nr 1 oraz Cmentarz Wojenny,
- uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony wskazanych i rekomendowanych do ustanowienia pomników historii wraz z ich otoczeniem: bazylika konkatedralna w Kołobrzegu,
- ochrona zabytków przed instalowaniem nośników reklamowych oraz nieprawidłową termomodernizacją,
- rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego dla celów społecznych, gospodarczych i turystycznych,
- zachowanie i odtworzenie historycznych założeń parkowych i cmentarzy,
- stworzenie programu modernizacji i wykorzystania zabytkowych budowli hydrotechnicznych.

Kierunek 2. Obszarowa ochrona obiektów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

Zadania m.in:

- ochrona historycznego układu siatki ulic, przestrzeni publicznych, linii zabudowy, gabarytów i formy obiektów budowlanych,
- odpowiednie utrzymanie, zagospodarowanie, oznakowanie i wyeksponowanie obiektów historycznych,
- ochrona otoczenia zabytków w celu właściwego wyeksponowania obiektu,
- poprzedzanie lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i dominant wysokościowych analizami wpływu tych inwestycji na krajobraz, w celu minimalizacji negatywnego oddziaływania,
- porządkowanie, utrzymywanie i uzupełnianie zespołów zieleni; ochrona obsadzeń alejowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz uzupełnianie ich brakujących fragmentów,
- ochronę sylwet miejscowości,
- odpowiednie ogrodzenie, uporządkowanie i oznakowanie cmentarzy,
- przywrócenie miejscowościom związków z wodą: rewitalizacja nabrzeży oraz kształtowanie nowej zabudowy nadwodnej,
- ochronę i utrzymanie historycznych elementów technicznej infrastruktury wodnej,
- utrzymanie w miarę możliwości funkcji portów i przystani rybackich z właściwymi atrybutami lub nadanie im nowych funkcji, przy jednoczesnym nawiązaniu do ich tradycyjnego wykorzystania,
- rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych.

W zakresie **celu XVIII ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego** najważniejsze jest zachowanie wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, które wpływają na podnoszenie jakości życia i budowanie tożsamości regionu, a w rezultacie podnoszą atrakcyjność osiedleńczą i turystyczną obszaru. W odniesieniu do niniejszego dokumentu istotny jest kierunek 2 - Ochrona i kształtowanie dziedzictwa kulturowego. Przypisane zadania:

- uwzględnienie ochrony dóbr kultury współczesnej w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wspieranie merytoryczne i finansowe działań renowacyjnych obiektów zabytkowych i zabytkowej zieleni,
- rewitalizacja śródmiejskiej zabudowy mieszkaniowej w miastach oraz innych zdegradowanych obszarów miejskich,
- lobbowanie na rzecz ustanowienia Pomników Historii oraz umieszczania obiektów na liście światowego dziedzictwa UNESCO.

4.3.3 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego

Kończy się okres realizacji „Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2017-2020”, przyjętego Uchwałą Nr XXII/361/17 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2017 r., poz. 2184). Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie planuje opracować nowy program w pierwszym półroczu 2021 r. *Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego powinien stać się podstawą określania polityki w zakresie opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych*¹. W obowiązującym aktualnie programie ustalono trzy cele perspektywiczne, którym przypisano cele operacyjne i szczegółowe zadania.

I. UTRZYMANIE ZABYTEKÓW BUDUJĄCYCH KRAJOBRAZ KULTUROWY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Cel operacyjny 1

Opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych

Zadania m.in.: uwzględnianie WPONZ WZP w strategicznych oraz planistycznych dokumentach, przygotowywanych dla województwa.

¹ Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2017-2020, str. 114

Cel operacyjny 2

Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody

Zadania m.in.: opracowanie audytu krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego, wzmocnienie ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa przez budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego (obszarów kulturowo-krajobrazowych), tworzenie systemu opieki nad zabytkową zielenią, w tym zabytkowymi parkami, cmentarzami i alejami przydrożnymi.

Cel operacyjny 3

Poprawa materialnego stanu zabytków

Zadania m.in.: opieka nad budownictwem kamiennym, ceglany, w tym wiejskim sakralnym, wspieranie działań na rzecz opieki nad średniowiecznymi fortyfikacjami miejskimi i historycznymi zespołami urbanistycznymi, wspieranie działań na rzecz opieki nad dziedzictwem technicznym, cz. II: kolej, żegluga, latarnie morskie, młynarstwo, wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.

Cel operacyjny 4

Współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo

Zadania m.in.: wspieranie działań na rzecz samorządowego systemu ochrony zabytków (gminnego i powiatowego), wspieranie działań na rzecz podniesienia znaczenia dziedzictwa przez uznanie za Pomnik Historii i wpis na listę UNESCO, monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.

Cel operacyjny 5

Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność Województwa Zachodniopomorskiego i użytkowanych przez jednostki WZP

II. FUNKCJONOWANIE ZABYTEKÓW W PROCESIE AKTYWIZACJI EKONOMICZNEJ I SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA

Cel operacyjny 1

Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym regionu

Zadania m.in.: Finansowanie z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z opieką nad zabytkami – np. dotacje w konkursach, finansowanie z funduszy strukturalnych i zewnętrznych w dyspozycji WZP, zadań związanych z opieką nad zabytkami.

Cel operacyjny 2

Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

Zadania m.in.: rozbudowa wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie, rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne, zagospodarowanie na cele turystyczne i gospodarcze obiektów zabytkowych, budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.

III. KSZTAŁTOWANIE ŚWIADOMOŚCI REGIONALNEJ W OPARCIU O DZIEDZICTWO KULTUROWE I POTRZEBĘ JEGO ZACHOWANIA DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ

Cel operacyjny 1

Edukacja regionalna

Zadania: tworzenie warunków organizacyjnych i prawnych dla funkcjonowania i rozwoju instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym i zabytkami województwa, organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu, kierowanych do szerokich grup społecznych np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, Europejskie Dni Dziedzictwa, Noce Muzeów, popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych, wspieranie tworzenia i funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych, tworzenie oferty edukacyjnej

kierowanej do właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie opieki nad zabytkami i jej finansowania, promowanie tradycyjnych cech regionalnej architektury i budownictwa oraz dawnych rzemiosł i technik budowlanych, ginących zawodów, dziedzictwa niematerialnego regionu, popularyzacja wiedzy o dobrach kultury współczesnej.

Cel operacyjny 2

Promocja walorów kulturowych regionu

Zadania: popularyzacja wiedzy o zasobach dziedzictwa kulturowego i potrzebie jego ochrony, wspieranie działalności wydawniczej, wystawienniczej, multimedialnej promującej walory kulturowe regionu, materialne i niematerialne, kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY

5.1.1 Strategia Rozwoju Miasta Kołobrzeg

Trwa opracowanie nowej strategii rozwoju miasta „Strategia Smart City Miasta Kołobrzeg”. Dotychczas przeprowadzono diagnozę, wyartykułowano wyzwania rozwojowe, wizję i misję miasta oraz rozpoczęto prace nad celami rozwojowymi. Poziom zaawansowania prac nad dokumentem nie pozwala przeanalizować, czy znajdują się w nim odniesienia do dziedzictwa kulturowego miasta.

5.1.2 Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Miasto Kołobrzeg na lata 2020-2030

(Uchwała Nr IV/46/19 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 11 stycznia 2019 r., zmieniona Uchwałą Nr XXVI/368/20 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 28 lipca 2020 r.)

Załącznik nr 2 do ww. uchwały Nr XXVI/368/20 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 28 lipca 2020 r. zawiera wykaz przedsięwzięć Gminy Miasto Kołobrzeg zaplanowanych na latach 2020 - 2030. Część tych przedsięwzięć dotyczy bezpośrednio dziedzictwa kulturowego, bądź wiąże się z jego turystycznym wykorzystaniem i odpowiednim wyeksponowaniem. Są to następujące inwestycje:

- Przebudowa Amfiteatru (Dział 921, rozdz. 92195): 30 498 180,00 zł,
- Renowacja Ratusza - Etap III (Dział 921, rozdz. 92120): przebudowa 6 109 000,00 zł i oferta kulturalno-szkoleniowa, promocja w ramach EGO 2021-2023 1 000 000,00 zł,
- Rewitalizacja Parku III Dywizji Piechoty (Dział 900, rozdz. 90004, poz. 6163): 539 000,00 zł,
- Rewitalizacja Parku Fredry (Dział 900, rozdz. 90004, poz. 6014): 8 132 790,00 zł,
- Budowa miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych w parku im. gen. J.H. Dąbrowskiego (Dział 900, rozdz. 90004, poz. 6164): 350 000,00 zł.

5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kołobrzeg (Uchwała Nr XXXIV/466/13 Rady Miasta Kołobrzeg z dnia 12 czerwca 2013 r., zmieniona Uchwałą Nr XLI/631/18 z dnia 27 marca 2018 r.)

Dokument określa politykę przestrzenną i zasady rozwoju miasta, uwzględniając jego specyfikę i predyspozycje. Stanowi wytyczną do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Przeprowadzona w studium analiza uwarunkowań kulturowych wykazała, że krajobraz kulturowy miasta jest w dużym stopniu zdegradowany. Przyczyną tego stanu są oczywiście zniszczenia jakie Kołobrzeg poniósł w czasie ostatniej wojny, ale również działania podejmowane w okresie powojennym.

Analizowano również funkcje rozwojowe miasta w tym turystykę. Jednym z jej typów jest turystyka miejska i kulturowa, która jest obecna i ukształtowana. Będą zachodziły w niej jedynie zmiany jakościowe. Kołobrzeg przyciąga amatorów tego typu turystyki głównie poprzez atrakcyjną starówkę ze zlokalizowanymi w jej obrębie zabytkami.

Wskazana jest estetyzacja strefy śródmieścia oraz zwiększenie ilości atrakcyjnych przestrzeni publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem deptaków oraz atrakcyjnie zagospodarowanych spacerowych bulwarów nadrzecznych, przeznaczonych np. na alejkę malarzy, czytelną bulwarową itp.

Kołobrzeg ma spory potencjał do stworzenia tematycznych produktów turystycznych np. Twierdza Kołobrzeg, Osada Solna, Miasto Kultury.

Kierunki Studium mają przede wszystkim za zadanie zagwarantowanie ładu przestrzennego miasta poprzez właściwy jego rozwój dotyczący infrastruktury drogowej, obszarów inwestycyjnych oraz uzupełnienia historycznej tkanki śródmiejskiej. Wskazują ponadto na uporządkowanie struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta.

W zakresie kierunków ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego miasta uwzględnione są zabytkowe parki, dla których zaleca się m.in:

- rewaloryzacje zespołów zieleni parkowych,
- zachowanie granic założenia parkowego i sieci drożnej oraz jeżeli to możliwe uczytelnienie historycznego planu założenia,
- uatrakcyjnienie istniejących założeń parkowych poprzez odbudowę dawnych założeń lub zaprojektowanie nowych na bazie dawnych wraz z dopuszczeniem wprowadzenia nowych alejek, sadzawek, fontann, oczek wodnych lub innych obiektów małej architektury,
- możliwość odtworzenia na terenie parku dawnej zabudowy usługowej, tj. kawiarni, restauracji i innych dawniej istniejących obiektów za zgodą i wytycznymi odpowiednich służb ochrony zabytków i/lub wprowadzenia nowej zabudowy usługowej lub/ i gastronomicznej za zgodą Konserwatora Zabytków w ściśle wskazanych lokalizacjach w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W zakresie kierunków ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego głównym celem ochrony jest zachowanie, podkreślanie ciągłości kulturowej organizmu miejskiego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów krajobrazu kulturowego i jego struktury, zachowanie i kształtowanie wysokiej jakości środowiska antropogenicznego poprzez utrzymanie atrakcyjności i różnorodności przestrzeni miejskiej, wzbogacenie oferty turystycznej i zapewnienie jego trwałego użytkowania.

Powyższy cel ochrony może być osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. Ochrona przestrzennych wartości krajobrazu kulturowego, w tym m.in.:
  - utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej i sieci dróg,
  - utrzymanie historycznych układów przestrzennych, zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu - ze szczególnym naciskiem na zachowanie ciągłości historycznej zagospodarowania śródmieścia,
  - rehabilitacja i rewaloryzacja przestrzeni w śródmieściu zdeformowanych i zdegradowanych w okresie powojennym,
  - zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych,
  - przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu oraz zaśmiecaniu krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, mało estetycznych obiektów technicznych, agresywnych form reklamy itp.).
2. Ochrona wartości obiektów kultury materialnej m.in.:
  - ochrona przed dewastacją wartościowych stanowisk archeologicznych,
  - zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym: kościołów, szkół oraz innych obiektów usługowych, czy produkcyjnych, wpisanych i niewpisanych do rejestru zabytków - jedynie zewidencjonowanych,
  - utrzymanie i eksponowanie: układów przestrzennych, pomników, układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy,
  - utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego,
  - zapobieganie w powstawaniu ubytków w zabudowie historycznej i stwarzanie warunków do ich ponownej zabudowy,

3. Upowszechnienie wartości niematerialnych środowiska kulturowego miasta Kołobrzeg m.in.:
- utrzymanie historycznych obiektów topograficznych,
  - popularyzacja historii miasta,
  - wspomaganie edukacji historycznej poprzez przygotowanie stosownych materiałów pomocniczych.
- W Studium zostały opisane jako zalecane szczegółowe zasady ochrony konserwatorskiej (co podlega ochronie oraz jakie są warunki ochrony) dla:
- obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
  - ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
  - historycznych układów przestrzennych i wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej,
  - stanowisk archeologicznych.

Ponadto ustalono, że należy wyeksponować i zwiększyć znaczenie dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu dla rozwoju miasta. Ochrona i rewaloryzacja zabytkowych elementów krajobrazu ma priorytetowe znaczenie dla utrzymania różnorodności przestrzeni miejskiej i utworzenia nowych produktów turystycznych np. Twierdza Kołobrzeg, Osada Solna, Miasto Hanzeatyckie.

Ważnym kierunkiem działań dla ochrony dóbr kultury jest promocja i informacja w zakresie popularyzacji historii miasta, ochrony i zachowania wartości kulturowych.

5.1.4 Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kołobrzeg

Gmina Miasto Kołobrzeg nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całego miasta. Istnieją plany dla fragmentów miasta:

Lp.	Nazwa planu	Numer uchwały	Data uchwalenia
1.	Zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzegu	XXVIII/264/96	11.03.1996
2.	Plan zagospodarowania przestrzennego osiedla „Podczele II”	XXXII/304/96	17.06.1996
3.	Zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzegu	XLI/392/97	10.02.1997
4.	Zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzegu	LVI/518/98	06.04.1998
5.	Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzeg	XLVIII/537/02	26.03.2002
6.	Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzeg	XLVIII/539/02	26.03.2002
7.	Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzeg	LIII/599/02	13.08.2002
8.	Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kołobrzeg	IX/97/03	26.05.2003
9.	Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrawisko Wschód	XVIII/242/08	18.02.2008
10.	Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg "5 - Trzebiatowska"	XXV/346/08	24.10.2008
11.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrawisko Wschód dla obszaru położonego przy ul. Wł. Sikorskiego, H. Kołłątaja i T. Kościuszki w Kołobrzegu	XL/545/09	29.12.2009
12.	Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego Nr 8 - Uzdrawisko Zachód	VIII/105/11	28.06.2011

13.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg obejmującego tereny pomiędzy ul. Bogusława X a ul. Kamienną	XLII/559/14	30.01.2014
14.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Nr 8 - Uzdrowisko Zachód; dla obszaru położonego pomiędzy ulicami Klonową, Wichrową a Wylotową	XLII/561/14	30.01.2014
15.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego przy ul. F. Chopina i T. Kościuszki	XLIX/616/14	25.07.2014
16.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg – Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego przy ul. Portowej i ul. Spacerowej/Towarowej	XLIX/617/14	25.07.2014
17.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego osiedla "Podczele II"; dla obszaru położonego przy ul. Lwowskiej w Kołobrzegu	LII/647/14	29.10.2014
18.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ulicami Towarową i Obrońców Westerplatte	XXI/291/16	21.06.2016
19.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ulicami A. Fredry a H. Kołłątaja	XXV/353/16	03.11.2016
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego osiedla Podczele II dla terenu działki nr 4/212 w obrębie 8 przy ul. Tarnopolskiej w Kołobrzegu	XXX/437/17	29.03.2017
21.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego przy ul. Gen. Wł. Sikorskiego	XXXI/451/17	19.04.2017
22.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ulicami J. Kasprowicza i H. Kołłątaja	XXXIV/488/17	14.07.2017
23.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu działek nr 47/2 i 76 w obrębie 5 przy ul. T. Kościuszki	XXXIV/490/17	14.07.2017
24.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu działki nr 86 w obrębie 4 przy ul. T. Rafińskiego	XXXV/517/17	13.09.2017
25.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Nr 8 - Uzdrowisko Zachód” dla obszarów położonych na zakończeniu ul. K. Arciszewskiego oraz przy zbiegu ulic Świerkowej i Wylotowej.	XLVI/708/18	27.09.2018
26.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg „5 – Trzebiatowska” z wyłączeniem działek o nr 10/7, 75/1, 76/24, 122/12, 122/14, 122/15, 122/16, 122/17 oraz części działek o nr 10/9, 74/3 i 122/6, obręb 18	VI/73/19	19.03.2019

27.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Nr 8 - Uzdrowisko Zachód dla terenu działek nr 49 i 50 położonych w obrębie 2 przy ul. K. Arciszewskiego	X/127/19	18.06.2019
28.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg dla terenu położonego przy ul. J. Tarnowskiego	XIII/160/19	10.09.2019
29.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ul. A. Mickiewicza, Zdrojową i Solną wraz z ul. Spacerową	XIII/161/19	10.09.2019
30.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg "5-Trzebiatowska" dla działek nr 225/6 i 225/8 położonych w obrębie 11	XVI/235/19	09.12.2019
31.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg - Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ul. H. Kołłątaja i A. Fredry wraz z ul. H. Kołłątaja	XIX/285/20	26.02.2020
32.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg – Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ul. A. Sułkowskiego, ul. Wschodnią a ul. 4 Dywizji Wojska Polskiego	XXII/308/20	06.05.2020
33.	Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części obszaru miasta Kołobrzeg – Uzdrowisko Wschód dla terenu położonego pomiędzy ulicami H. Kołłątaja i A. Fredry	XXVII/370/20	28.07.2020

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego opracowane są na podstawie Studium i uzgadniane z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie. We wszystkich ww. planach znajdują się zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. M.in. wskazywane są strefy ochrony konserwatorskiej oraz obiekty objęte ochroną konserwatorską, dla których obowiązują zasady ochrony, polegające najczęściej na nakazie zachowania bryły, geometrii dachu, kompozycji, detalu architektonicznego itp.

5.1.5 Program Ochrony Środowiska na Lata 2019-2022 dla Miasta Kołobrzeg z Perspektywą na Lata 2023-2026 (Uchwała Rady Miasta Kołobrzeg Nr IX/120/19 z dnia 30 maja 2019 r.)

W dokumencie znajdują się zapisy odnoszące się do zabytkowej zieleni. Zostały one wskazane w celu **ochrony zasobów przyrodniczych**, dla których ustalono kierunki związane z krajobrazem kulturowym:

1. **Ochrona obszarów i gatunków cennych pod względem przyrodniczym** poprzez m.in. bieżącą pielęgnację i utrzymanie istniejących form ochrony przyrody oraz miejsc cennych przyrodniczo.
2. **Ochrona walorów przyrodniczych obszarów zurbanizowanych** poprzez m.in. tworzenie oraz bieżące utrzymanie i rewitalizację terenów zieleni urządzonej (skwerów, parków, zieleńców).

5.1.6 Gminny Program Rewitalizacji dla Miasta Kołobrzeg na lata 2018-2028 (Uchwała Rady Miasta Kołobrzeg Nr IV/37/19 z dnia 11 stycznia 2019 r.)

Program został przygotowany zgodnie z ustawą o rewitalizacji, która definiuje rewitalizację jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji z wykorzystaniem zwłaszcza wewnętrznych (endogenicznych)

potencjałów obszaru rewitalizowanego. Na wyznaczonych obszarach rewitalizacji wśród potencjałów znajdują się zasoby dziedzictwa kulturowego.

Cele główne i szczegółowe są wynikiem analiz nad przyszłością poszczególnych obszarów rewitalizacji, w każdej z pięciu stref: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. Odniesienie do dziedzictwa kulturowego znalazło się w następujących celach:

Cel główny 1 Szczęśliwi mieszkańcy - aktywni społecznie i zawodowo

Cel szczegółowy 1 Tworzenie warunków dla społecznej (w tym kulturalnej) aktywizacji i integracji mieszkańców oraz organizacji pozarządowych, a także budowy tożsamości lokalnej i wzmocnienia integracji społecznej

Kierunek: zwiększenie integracji społecznej, budowa tożsamości lokalnej na bazie lokalnych potencjałów, w tym dziedzictwa kulturowego

Cel szczegółowy 2 Zrównoważony rozwój społeczny

Kierunek: zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług edukacyjnych, rekreacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych oraz administracyjnych na terenie obszaru - stworzenie nowych lokalizacji świadczenia usług publicznych

Cel główny 3 Przyjazne miejsca do życia

Cel szczegółowy 1 Poprawa warunków życia i zamieszkania mieszkańców

Kierunek:

- rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz zapobiegającej niepełnosprawności,
- likwidacja barier architektonicznych,
- dążenie do dostosowania istniejących obiektów do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych

Cel szczegółowy 3 Poprawa przestrzeni publicznej

Kierunek: poprawa jakości istniejących terenów publicznych m.in. bulwarów nad rzeką Parsętą, istniejących placów, skwerów i parków, również poprzez wprowadzenie nowych funkcji i rozwój infrastruktury rekreacyjnej

Cel główny Przyjazne środowisko

Cel szczegółowy 2 Rozwój zasobów przyrodniczych

Kierunek: poprawa estetyki istniejących terenów zielonych, przywracanie historycznych założeń parkowych

Wśród wskazanych projektów rewitalizacyjnych znajdują się projekty dotyczące dziedzictwa kulturowego miasta:

1. Klub Młodzieżowy ADABAR, zakres projektu obejmuje kompleksowy remont pomieszczeń piwnicy Ratusza,
2. Budowa amfiteatru w Kołobrzegu wraz z zadaszeniem nad widownią,
3. Przebudowa ul. Spacerowej w Kołobrzegu,
4. Rewitalizacja Parku Teatralnego,
5. Zagospodarowanie Parku im. Gen. Jana Henryka Dąbrowskiego.

5.1.7 Program Opieki nad Zabytkami zlokalizowanymi w Porcie Kołobrzeg (Zarządzenie Nr 12/2015 Prezesa Zarządu Spółki „Zarząd Portu Morskiego Kołobrzeg” Sp. z o.o. z dnia 28 kwietnia 2015 r., zmienione Zarządzeniem Nr 18/2018 z dnia 8 listopada 2018 r. i Zarządzeniem Nr 3/06/20 z 30 czerwca 2020 r.)

Na terenie Portu Morskiego Kołobrzeg znajdują się 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego:

1. stanowisko archeologiczne wczesnośredniowiecznych warzelnii soli,
2. Reduta Solna – pozostałość umocnień Twierdzy Kołobrzeg,
3. Reduta Morast – pozostałość umocnień Twierdzy Kołobrzeg,
4. Fort i Latarnia Morska – pozostałość umocnień Twierdzy Kołobrzeg,
5. Elewator zbożowy północny,
6. Elewator zbożowy południowy.

Podczas badań archeologicznych, prowadzonych w 2014 r. w związku z budową basenu portowego, na terenie stanowiska archeologicznego nie potwierdzono występowania średniowiecznych warstw kulturowych. W 2018 r. przeprowadzono kompleksową renowację Reduty Morast. Pozostałe zabytki wymagają renowacji.

Głównym celem programu ma być przywrócenie świetności zabytkom zlokalizowanym w Porcie Morskim Kołobrzeg oraz wykorzystanie ich do utworzenia atrakcji turystycznych. Główne kierunki działań w sferze ochrony zabytków:

- zachowanie istniejących elementów architektury,
- renowacja zabytkowych spichlerzy przy zachowaniu ich historycznego charakteru i funkcji,
- uregulowanie stanu prawnego zabytków.

W programie zaplanowano następujące zadania:

1. wyłączenie części stanowiska archeologicznego z rejestru zabytków, w szczególności obszaru obejmującego inwestycję budowy basenu rybackiego,
2. przygotowanie dokumentacji dla renowacji spichlerzy oraz przeprowadzanie niezbędnych prac,
3. opracowanie Szlaku III Fortów – tj. szlaku po fortyfikacjach zlokalizowanych na terenie portu; w ramach zadania przewidziano połączenie ścieżką edukacyjną Reduty Solnej, Reduty Morast i Latarni Morskiej, w tym m. in. poprzez budowę kładki pieszej nad Kanałem Drzewnym,
4. rozbudowa ścieżki edukacyjnej w Marinie Solnej o elementy przedstawiające historię Wyspy Solnej i zlokalizowanych na niej warzelnii,
5. rekonstrukcje historyczne w Reducie Morast – stworzenie oferty kulturalnej związanej z historią kołobrzeskich fortyfikacji, która będzie obejmowała cykliczne rekonstrukcje historyczne oraz sezonowe imprezy historyczne.

5.2 CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1 Rys Historyczny dotyczący rozwoju przestrzennego miasta oraz jego zasobów

Miasto Kołobrzeg jest jednym z najstarszych miast Pomorza Zachodniego, obecnie zajmującym oba brzegi Parsęty. Dawny gród znajdował się około 4 km na południe od ujścia Parsęty, na prawym brzegu, w miejscu dzisiejszego Budzistowa (pierwsza osada datowana na przełom VIII/IX w.), gdzie od VII-VIII w. istniał port. W dokumentach Kołobrzeg pojawił się w XI w., po założeniu tu przez Bolesława Chrobrego biskupstwa. Gród w latach 1102-1107 był celem wypraw wojennych Bolesława Krzywoustego, który przeprowadził w Kołobrzegu przy pomocy biskupa Ottona z Bambergu akcję chrystianizacyjną.

W dniu 23 maja 1255 r. w miejscu obecnego centrum Kołobrzegu lokowano miasto na prawie lubeckim. Od XIV w. Kołobrzeg był członkiem Hanzy. W tym okresie powstała obecna bazylika konkatedralna (XIII-XV w.), a także miejskie obwarowania, z których do dnia dzisiejszego pozostały dwie baszty. Okres największej świetności miasta przypada na XV w. i pierwszą połowę XVI w.

Powstanie w XVII w. po wojnie trzydziestoletniej w Kołobrzegu twierdzy spowodowało zamknięcie obszaru Starego Miasta fortyfikacjami nowożytnymi, które przez dwa stulecia stanowiły zaporę dla naturalnej ekspansji miasta. Budowę głównego pierścienia fortyfikacji zakończono na początku XVIII w., zamykając Stare Miasto w regularny wielobok bastionowy szkoły niderlandzkiej. Jedyny zachowany fragment głównych fortyfikacji nowożytnych znajduje się w Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego oraz w jego okolicy (Bastion Magdeburg). Na terenie miasta porzucane są inne fortyfikacje polowe np. Fort Ujście, na którym wzniesiono latarnię morską, Reduta Morast czy Kamienny Szaniec. W okresie funkcjonowania twierdzy powstał też obecny budynek Ratusza w stylu neogotyckim według projektu architekta Karola Fryderyka Schinkla, który bryłą miał nawiązywać do charakteru miasta twierdzy oraz Brama Radzikowska przy ul. Szpitalnej.

W XIX w. pod wpływem inicjatyw lokalnych związanych z wykorzystaniem walorów leczniczo-wypoczynkowych zaczął zmieniać się charakter miasta. W tym czasie we wschodniej części miasta

nad morzem założono pas lasu i zieleni, obecny park uzdrowiskowy. Zaczęły się pojawiać pensjonaty, hotele, sanatoria, zakłady przyrodolecznicze itp. Nowe możliwości rozwoju Kołobrzeg uzyskał po zniesieniu statusu twierdzy w 1872 r. W początkach XX w. dawny układ fortyfikacji został zasymilowany przez organizm miejski. Przedmieścia zostały połączone nowo wytyczonymi ulicami z układem Starego Miasta. Miejsca przedpoła fortyfikacji i starych cmentarzy zajęła zieleń parkowa. Wokół Starego Miasta budowano dwu- i trzykondygnacyjne kamienice, głównie eklektyczne, powstawały również monumentalne budynki użyteczności publicznej zachowane do dziś: poczta, sąd (obecna komenda policji), starostwo (obecnie Hotel Centrum) oraz elektrownia miejska (Marona). W rejonie ulicy Jedności Narodowej oraz ulicy Mazowieckiej powstały duże kompleksy koszarowe. Na terenie uzdrowiska powstały urządzenia uzdrowiskowe i kąpieliska.

Pierwsza wojna światowa spowodowała zahamowanie rozwoju miasta – zawieszono w tym czasie charakter uzdrowiskowy miasta, a na czas wojny obiekty uzdrowiskowe zamieniono w lazarety wojskowe.

Okres międzywojenny był kolejnym okresem rozwoju miasta. W tym czasie powstała zabudowa przy wszystkich skrajnych ulicach lewobrzeżnej części miasta oraz zabudowa wzdłuż obecnej ul. Zygmuntowskiej, nowy kompleks koszar przy obecnej ulicy Koszalińskiej, lotnisko w Bagiczu i budynek liceum ogólnokształcącego przy ul. Śliwińskiego.

Miasto podczas II wojny światowej, uznane za improwizowaną twierdzę, było miejscem zaciętych walk, w wyniku których zniszczeniu w różnym stopniu uległa większość zabudowy. Kołobrzeg zdobyto 18 marca 1945 r. Tego samego dnia przeprowadzono uroczyste Zaślubiny Polski z Morzem. Po ustaniu działań wojennych w gruzach było około 75-90% budynków w centrum Kołobrzegu i części uzdrowiskowej. Spośród kościołów w najgorszym stanie po II wojnie światowej była bazylika, w znacznym stopniu wypalona. Kościoły Św. Jerzego, Św. Marcina i Św. Mikołaja były tylko uszkodzone, ale rozebrano je w roku 1956. W najlepszym stanie II wojnę światową przetrwały obrzeża dawnego Kołobrzegu (dzielnice willowe), m.in. budynki przy ul. Jedności Narodowej, ul. Zygmuntowskiej czy ul. 1 Maja.

W okresie powojennym miasto utrzymało status siedziby władz powiatowych, których celem po wojnie było odgruzowanie Kołobrzegu. Pozyskaną cegłę wywożono do centralnej Polski. W tym okresie rozbierano również budynki, które były nawet w niewielkim stopniu zniszczone.

Na podstawie Uchwały Nr 450/57 Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 13 listopada 1957 r. o odbudowie Miasta Kołobrzegu, przystąpiono do przywrócenia miastu głównej funkcji uzdrowiska i ośrodka turystyczno-wypoczynkowego. Pozostałymi były funkcja bazy rybołówstwa morskiego i przetwórstwa rybnego, małego portu, usług i przemysłu niekolidującego z funkcją uzdrowiskowo – wczasową. W tym okresie nowo powstająca zabudowa była projektowana i budowana w zupełnym oderwaniu od starej przedwojennej zabudowy.

W latach 70-tych XX w. ogłoszono ogólnopolski konkurs na zabudowę śródmieścia Kołobrzegu, który wygrała praca zakładająca realizację wieżowców wokół Starego Miasta oraz niskich obiektów usługowych w bezpośrednim sąsiedztwie Ratusza i Katedry. Projekt ten w żaden sposób nie respektował historycznych układów dawnego Starego Miasta. Do końca lat 70-tych zrealizowano budynki mieszkalne wielorodzinne, natomiast tereny przeznaczone pod usługi pozostały niezabudowane. Wprowadzona zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna przesłoniła sylwetę bazyliki, która w tym okresie nie posiadała odbudowanych hełmów wieżowych i straciła znaczenie dominanty. Podobne budynki wybudowano wówczas również w obrębie ul. Złotej i na Wyspie Solnej, co doprowadziło do pełnej dezintegracji przestrzeni miejskiej.

Na terenie Starego Miasta w połowie lat 80-tych podjęto próbę realizacji zabudowy mieszkalno-usługowej nawiązującej formą do zabudowy średniowiecznej. Spotkało się to z ogólną aprobatą społeczną i do połowy lat 90-tych zrealizowano zespół kamienic wypełniających przestrzeń między 11-piętrowymi blokami, a budynkami Katedry i Ratusza. W strefie uzdrowiskowej rozpoczęto budowę nowoczesnych, dominujących nad otoczeniem hoteli oraz domów w niczym nieprzypominających historycznej zabudowy kurortu, która negatywnie wpłynęła na indywidualność krajobrazu dzielnicy.

W tym okresie degradacji zaczęła ulegać również zieleń parku zdrojowego. Na przedmieściu wschodnim w latach 80-tych powstało nowe Osiedle Ogrody, stanowiący ostatni etap budownictwa wielkopłytowego.

W 1995 r. miasto wzbogaciło się o nową dzielnicę mieszkaniową Podczele, utworzoną z terenów i obiektów po byłej lotniczej bazie wojsk radzieckich oraz terenu byłego lotniska w Bagiczu.

5.2.2 Elementy Krajobrazu Kulturowego Miasta Kołobrzeg

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Krajobraz kulturowy Kołobrzegu wynika z jego bogatej historii, a dokładniej kolejnych okresów jego rozwoju. Ponadto jest ściśle związany z uwarunkowaniami środowiskowymi tj. nadmorskim położeniem w dolinie rzeki Parsęty, typem gruntu oraz zasobami naturalnymi: borowiną i źródłami solanki. Najbardziej charakterystyczny dla Kołobrzegu krajobraz kulturowy zachowany do dziś ukształtował się w okresie Średniowiecza, Twierdzy Kołobrzeg oraz rozwoju Uzdrowiska.

Z czasów Średniowiecza, jego rozkwitu i przynależności Kołobrzegu do Hanzy pochodzi układ urbanistyczny Starego Miasta. Na terenie tym skumulowana jest największa ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w tym zabytki pochodzące z tego okresu: gotycka Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia NMP, gotyckie piwnice Ratusza, pozostałości murów obronnych w postaci Baszty Lontowej i ruin Baszty Więziennej oraz Kamienica Kupiecka. Istotnym elementem krajobrazu pochodzącym ze Średniowiecza są również stanowiska archeologiczne wczesnośredniowiecznych warzelnii soli, znajdujące się w północnej części Wyspy Solnej między Parsętą, a Kanalem Drzewnym, po obu stronach toru kolejowego biegnącego z Kołobrzegu do Trzebiatowa. Jedynym zewnętrznym ich świadectwem jest obecnie ujęcie solanki nad rzeką Parsętą.

W krajobrazie miasta dużą rolę odgrywają zachowane nowożytnie fortyfikacje i inne obiekty powstałe w czasie funkcjonowania Twierdzy Kołobrzeg, która przez ponad 200 lat decydowała o jego układzie przestrzennym i kształtowaniu krajobrazu. Miasto zostało przystosowane do funkcji militarnej, otoczone pierścieniem wałów ziemnych i fos o kształcie regularnego wieloboku typu bastionowego szkoły niderlandzkiej. Jedynym miejscem, gdzie zachował się fragment głównych fortyfikacji nowożytnych jest wpisany do rejestru zabytków Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego wraz z sąsiadującym z nim Bastionem Magdeburg. Można tam zobaczyć fragment fosy, wału ziemnego, lunety Lauenburg i bastionów Magdeburg i Pommern. Inne wpisane w krajobraz kulturowy fortyfikacje połowe to Fort Ujście, na którym stoi latarnia morska, Reduta Morast, Reduta Solna, pozostałości Kamiennego Szańca i Fortu Wilczego, (w którym znajduje się obecnie amfiteatr). Bardzo interesującym obiektem obronnym było Batardeau zlokalizowane w miejscu mostu łączącego ul. Budowlaną z ul. Młyńską, które łączyło funkcję mostu, galerii strzelniczej oraz stawideł. Do dziś zachowały się wyłącznie przyczółki w rzece. W okolicy Parsęty znajduje się również jedyna zachowana brama do twierdzy – Brama Radzikowska, przy której zlokalizowane są obiekty garnizonowe: areszt i kuźnia. Mocno wpływającymi na krajobraz kulturowy obiektami powstałymi w czasie funkcjonowania twierdzy są zaprojektowane przez Karola Fryderyka Schinkla w stylu obronnym Ratusz oraz budynek tzw. Akademii Rycerskiej. Inne obiekty pochodzące z tego okresu znajdujące się na Starym Mieście to dawny kościół garnizonowy (obecnie kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP) oraz Pałac Braunschweigów (obecnie siedziba Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu).

Najbardziej charakterystycznymi elementami krajobrazu kulturowego zachowanymi do dziś, które ukształtowały się w okresie rozwoju Uzdrowiska są parki i tereny zielone. Wśród nich znajdują się parki wpisane do rejestru zabytków: Park im. Stefana Żeromskiego z wytyczoną wówczas Aleją Nadmorską (dawniej Wydmową) i Park im. Aleksandra Fredry. Uzdrowisko Kołobrzeg rozwijało się wzdłuż obecnej ul. Rodziewiczówny, ale głównym deptakiem była wówczas ul. Spacerowa (dawniej Promenada). Przy niej również rozwijały się tereny zielone: Plac Koncertów Porannych z bindażem oraz Park Teatralny, które również zostały wpisane do rejestru zabytków. Dawne przedpola fortyfikacji zostały zagospodarowane na skwery i zieleńce. To wówczas powstały Plac 18 Marca (dawniej Plac Cesarki),

Plac im. płk. Anatola Przybylskiego (dawniej Plac Słowiański) i skwer przy ul. Zwycięzców i Pomorskiej (dawny Plac Zwycięstwa). Charakterystyczna zabudowa uzdrowskowa dawnych pensjonatów zachowała się w niewielkim stopniu przy ul. Rafińskiego i ul. Borzymowskiego. Ponadto do dziś istnieje fragment jednego z dawnych kąpielisk tzw. Morskie Oko.

5.2.2.1 Średniowieczny układ urbanistyczny

Układ obejmuje teren mieszczący się w obrębie dawnych murów obronnych. Zawarty jest między obecnymi ulicami: Wąską, Dubois, Budowlaną i Rzeczną. Jest to obszar objęty ścisłą ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków.

5.2.2.2 Architektura sakralna

Większość zabytkowych obiektów sakralnych została zniszczona podczas II wojny światowej. Po wojnie polityka państwa w stosunku do kościoła nie sprzyjała ich odbudowie. Ostatecznie w 1956 r. władze komunistyczne nakazały rozebrać pozostałości trzech kościołów: Św. Mikołaja przy obecnej ul. Portowej, Św. Marcina przy ul. Zwycięzców oraz Św. Jerzego na Przedmieściu Lęborskim. Najstarszy kołobrzeski zabytek sakralny Bazylikę Mniejszą zaczęto odbudowywać dopiero w latach 50-tych XX w. Jest to również najcenniejszy przykład architektury sakralnej w naszym mieście.

- **Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, Bazylika Mniejsza, Konkatedra** – ul. Mariacka 5, pochodzący z końca XIII w. gotycki kościół halowy, pięcionawowy,
- **Kościół rektorski pw. Niepokalanego Poczęcia NMP** – ul. Katedralna 35, dawny kościół garnizonowy, zwany też klasztornym, obecna neogotycka bryła pochodzi z 1852 r.,
- **Kościół pw. Podwyższenia Świętego Krzyża** – ul. Jedności Narodowej 68, wybudowany w latach 30-tych XX w. modernizm,
- **Dom Parafialny pw. Św. Marcina i Dom Księża Emerytów** – ul. Katedralna 37-39 i ul. Rieczna 7-9, część dawnego zespołu budynków klasztornych wybudowanych na końcu XIX w. w stylu neogotyckim,
- **Cerkiew Greckokatolicka pw. Opieki Matki Bożej** – ul. Szpitalna 1, dawna kaplica szpitalna, wybudowana na przełomie XIX i XX w.,
- **Kościół Chrystusowy** – ul. Jedności Narodowej 62, wybudowany na początku XX w. z elementami historyzmu.

5.2.2.3 Historyczna zabudowa mieszkalna.

Większość historycznej zabudowy mieszkalnej pochodzi z 2 poł. XIX i 1 poł. XX w., (wyjątkiem są średniowieczna kamieniczka na ul. Gierczak oraz Pałac Braunschweigów pochodzący z końca XVIII w. w stylu empire). Są to przeważnie czterokondygnacyjne kamienice wybudowane w stylach: neoklasycyzm, historyzm, eklektyzm, secesja i modernizm. Najcenniejsze z nich znajdują się przy ulicach: Granicznej, Armii Krajowej, I Armii Wojska Polskiego, Jana Pawła II, Zygmuntońskiej, Pomorskiej, Unii Lubelskiej i Waryńskiego. Na uwagę zasługują również zespoły zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej pochodzące z lat 20-tych i 30-tych XX w. zlokalizowane w dzielnicy zachodniej (ul. Wiosenna, Jedności Narodowej, Wylotowa, Jana III Sobieskiego) oraz przy ul. 1 Maja.

W ostatnim czasie zarządcy budynków coraz częściej przystępują do renowacji obiektów, zwłaszcza w zakresie elewacji frontowych. Można wskazać nawet przykład odrestaurowanego kwartału (zabudowa pomiędzy ulicami Pomorską i Jagiellońską).

5.2.2.4 Najważniejsze budynki użyteczności publicznej

Zabytkowe budynki użyteczności publicznej pochodzą głównie z przełomu XIX i XX w. Wyjątkiem jest najcenniejszy z nich budynek Ratusza, który wybudowano w 1832 r. w miejscu gotyckiego, średniowiecznego ratusza zniszczonego podczas walk w 1807 r., z wykorzystaniem jego pozostałości. Zwraca on uwagę swoją charakterystyczną neogotycką bryłą, która przypomina średniowieczny zamek. Jest to prawdopodobnie jedyny taki ratusz w Polsce. Projektantem budynku był wybitny pruski architekt okresu klasycyzmu - Karl Fridrich Schinkel, który uważany jest za protagonistę nurtu określanego terminem Greek Revival oraz za pioniera naukowego podejścia do zagadnień konserwacji

zabytków. Po likwidacji twierdzy nastąpił rozwój Kołobrzegu i jego funkcji miastotwórczych. Tereny po dawnych fortyfikacjach zostały zagospodarowane. Pozwoliło to na scalenie Starego Miasta z pozostałymi częściami Kołobrzegu. To właśnie na tym terenie powstało najwięcej monumentalnych obiektów publicznych: poczta, sąd, budynek Starostwa, bank. Mocno wpisują się w obecny krajobraz miasta zwłaszcza dwa pierwsze z nich, wybudowane z czerwonej cegły: neogotycka poczta i neobarokowy sąd (obecnie policja). Przełom XIX i XX w. to również okres, w którym wybudowano wiele szkół. Na szczególną uwagę zasługuje budynek Gimnazjum (obecnie Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika) wybudowany w 1932 r. Jest on cennym przykładem tzw. szkoły Bauhausu (nurtu niemieckiego modernizmu).

- **Ratusz** – ul. Armii Krajowej 12, wybudowany w 1832 r., neogotyck,
- **Poczta** – ul. Armii Krajowej 1, wybudowany w 1870 r., neogotyck,
- **Łaźnia Miejska**, obecnie Państwowa Szkoła Muzyczna I st. – ul. Frankowskiego 1, wybudowana na początku XX w.,
- **Biblioteka** – ul. Frankowskiego 3, wybudowana w 1926 r., neobarok,
- **Starostwo**, obecnie Hotel Centrum – ul. Katedralna 12, wybudowany na końcu XIX w., modernizm,
- **Sąd**, obecnie Komenda Policji – ul. Kilińskiego 1, wybudowany w połowie XIX w., neobarok,
- **Szkoła średnia dla dziewcząt**, obecnie Zespół Szkół Nr 2 – ul. Piastowska 5, wybudowany w 1869 r., historyzm,
- **Szkoła Podstawowa**, obecnie Gimnazjum nr 1 – ul. Portowa 37, wybudowana w 1912 r., monumentalizm,
- **Gimnazjum**, obecnie Urząd Miasta Kołobrzeg – ul. Ratuszowa 13, wybudowany w 1860 r., neogotyck,
- **Szpital**, obecnie budynek mieszkalny – ul. Szpitalna 2, wybudowany w 1899 r., neorenesans,
- **Liceum i Seminarium Nauczycielskie Żeńskie**, obecnie Szkoła Podstawowa nr 3 i Zespół Szkół Ekonomiczno-Hotelarskich, ul. E. Łopuskiego 13-15, wybudowane w 1914 r, monumentalizm,
- **Gimnazjum**, obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Kopernika – ul. Łopuskiego 42-44, wybudowany w 1932 r., funkcjonalizm, Bauhaus,
- **Dworzec Kolejowy** – al. Kolejowa 3, wybudowany w 1904 r., modernizm,
- **Bank Państwowy (Reichsbank)**, obecnie bank PKO SA – ul. Łopuskiego 6, wybudowany w 1912 r., modernizm.

5.2.2.5 Obiekty obronne, wojskowe i koszary.

Kołobrzeg ma bogatą historię militarną. Praktycznie przez cały czas począwszy od średniowiecza pełnił funkcje wojskowe. Najpierw jako gród warowny, później twierdza, skończywszy jako miejsce stacjonowania garnizonów i jednostek wojskowych. Ślady tej bogatej przeszłości są istotnym elementem krajobrazu kulturowego miasta. Najwięcej obiektów pochodzi z XX w., są to głównie budynki dawnych koszar. W krajobrazie miasta wyróżniają się pozostałości fortyfikacji nowożytnych, w większości zlokalizowane w pasie nadmorskim i zaadaptowane na cele turystyczne. Najmniej obiektów pochodzi z okresu średniowiecza. Duży przekrój obiektów militarnych z różnych epok może stanowić potencjał edukacyjny i turystyczny miasta. Należy objąć ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru jak największą ilość obiektów, w tym szczególnie cenne: Brama Radzikowska, Bastion Magdeburg, budynki lazaretu wojskowego przy ul. Łopuskiego.

Średniowiecze

- **Baszta Lontowa** – ul. Dubois 20, pochodzi z XV w., gotyk,
- **Baszta Więzienna**, ruina – ul. Wąska, pochodzi z XV w., gotyk.

Twierdza Kołobrzeg

Dzieła obronne:

- **Fort Ujście**, obecnie z Latarnią Morską – ul. Morska 10, wybudowany w 1774 r.,
- **Reduta Morast** – ul. Warzelnicza, wybudowana w 1774 r.,
- **Reduta Solna** – ul. Bałtycka, wybudowana w 1836 r.,
- **Pozostałość głównych fortyfikacji**, obejmująca fragment fosy, wału ziemnego, lunety Lauenburg i bastionów Magdeburg (połowa XVII w.) i Pommern - Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, pochodzące z początku XVIII w.,
- **Pozostałość tzw. Kamiennego Szańca** – ul. Sikorskiego, wybudowany w latach 1832-1836,
- **Fort Wilczy (wnętrze przebudowane)** – ul. Fredry, wybudowany w latach 1806-1807,
- **Szaniec Kleista** – zachowany kamienny szaniec od strony morza, wybudowany w latach 1832-1836,

Inne:

- **Akademia Rycerska** – ul. Wąska 1, wybudowany w XVIII w., renesans,
- **Areszt garnizonowy** – ul. Szpitalna 4, wybudowany na końcu XIX w.,
- **Brama Radzikowska** – ul. Szpitalna 3, wybudowana ok. 1708 r., klasycyzm,
- **Kuźnia** – ul. Szpitalna 8, wybudowana na końcu XIX w.

XX wiek

Koszary:

- **Zespół budynków pokoszarowych piechoty**, większość została zagospodarowana na funkcje mieszkalne – przy ul. Jedności Narodowej, wybudowane na końcu XIX w., głównie eklektyzm i modernizm, kościół garnizonowy pw. Św. Macieja Apostoła – neogotyck,
- **Zespół budynków pokoszarowych artylerii**, większość została zagospodarowana na funkcje mieszkalne – przy ul. Mazowieckiej, wybudowane na początku XX w., eklektyzm,
- **Zespół budynków pokoszarowych lotnictwa, m.in. Luftwaffe a potem Armii Radzieckiej w Podczelu**, zagospodarowany w większości na funkcje mieszkalne, wybudowane w 1935 r., modernizm,
- **Zespół budynków pokoszarowych oddziału przeciwpancernego, tzw. Koszary Waldenfelsa**, przy ul. Koszalińskiej, wybudowane w 1935 r.

Obiekty obronne:

- **Bateria Nettelbeck**, bateria zaporowa do obrony przed nalotem powietrznym i lekkimi jednostkami pływającymi, do dziś zachowało się część schronów i stanowisk ogniowych, wybudowana w latach 30-tych XX w., teren zamknięty Marynarki Wojennej w pobliżu Portu Wojennego,
- **19 Bateria Artylerii Stałej**, stanowiska ogniowe, punkty kierowanie ogniem, artyleryjska stacja radiolokacyjna, wybudowana w latach 1950-1958, zamknięty teren Marynarki Wojennej, przykład schyłkowego etapu rozwoju stałej artylerii nadbrzeżnej i ich fortyfikacji jako dzieła polskiej myśli technicznej; kompleks posiada znaczne walory edukacyjne.

Inne:

- **Szpital Wojskowy** – ul. Jedności Narodowej, wybudowany w latach 30-tych XX w., modernizm,
- **Budynki lazaretu wojskowego**, obecnie klub „Piast”, inne np. budynek z zegarem niezagospodarowane, ul. Łopuskiego, wybudowane na przełomie XIX i XX w., eklektyzm,
- **Kasyno oficerskie**, obecnie restauracja „Fregata” – ul. Dworcowa 12, wybudowane w 1938 r., modernizm.

5.2.2.6 Zabytki techniki

Na terenie Kołobrzegu znajduje się niewiele zabytków techniki, jednakże wśród nich można wskazać obiekty o wysokiej wartości, np. budynek dawnej elektrowni miejskiej przy ul. ppor. E. Łopuskiego. Na szczególną uwagę zasługuje Wieża Ciśnień, która pełniła rolę zbiornika dystrybucyjnego wody,

podawanej do sieci miejskiej grawitacyjnie. Stanowi ona jeden z najciekawszych przykładów wież typu kolumny dwumodułowej w Polsce. Bogaty detal architektoniczny nawiązuje do budownictwa obronnego.

Ważnym elementem krajobrazu kulturowego jest również port z infrastrukturą i zabytkowymi budynkami (port wojenny oraz latarnia morska, elewatory zbożowe). Ciekawostką jest fakt, że połączenie kolejowe dworca z portem powstało w 1865 r.

- **Elektrownia Miejska**, ul. Łopuskiego 26-28, wybudowana na początku XX w. eklektyzm,
- **Wieża Ciśnień** – ul. Budowlana 6, wybudowana w 1885 r. (wg Kroniki Kołobrzegu dr Hieronima Kroczyńskiego), neogotyck,
- **Zespół elewatorów zbożowych, elewator północny i południowy** – ul. Portowa 41, wybudowane w 1929 r.,
- **Spichlerze:**
  - Restauracja Domek Kąta, ul. Ratuszowa 1, z XVII w., gotyk,
  - Budynek w przebudowie, ul. Kolejowa 8, wybudowany w 1898 r.,
- **Mleczarnia**, obecnie budynek biurowy – ul. 6 Dywizji Piechoty 86 b, początek XX w.,
- **Budynek fabryki Wilhelma Anhalta kosmetyków i leków ziołowych Lücka**, obecnie Społeczna Akademia Nauk, ul. Kasprowicza 10, wybudowany w 1897 r. (wg Kroniki Kołobrzegu dr Hieronima Kroczyńskiego), modernizm,
- **Most drogowy na ul. Łopuskiego**, wybudowany w 1900 r., jedyny most drogowy na Parsęcie, który przetrwał II wojnę światową,
- **Most drogowy łączący ul. Basztową z ul. Młyńską** – wybudowany w 4 ćw. XIX w.,
- **Most kolejowy na rzece Parsęcie** – wybudowany w 1881 r.,
- **Basen rybacki (obecnie port wojenny)** – wybudowany w 1894 r.,
- **Latarnia Morska**, ul. Morska 10, wybudowana w 1945 r.

5.2.2.7 Parki i inne formy zaprojektowanej zieleni

Zieleń jest obecnie jednym z atutów Kołobrzegu, dlatego może dziwić, że jeszcze kilka wieków temu było on jej pozbawiony. Przyczynami tego stanu było zużywanie drewna w procesie warzenia soli oraz status miasta twierdzy w okresie nowożytnym. Pierwszym, istniejącym do dziś, zaprojektowanym parkiem było tzw. Maikuhle (Lasek Załęże), na zachód od ujścia Parsęty. Sadzenie drzew rozpoczął w tym miejscu radny Lorentz Heitke w 1612 r. Lasek, który tam powstał pełnił funkcję pierwszego parku uzdrowiskowego, do którego przechodziło się specjalnym mostem łożdżowym na Parsęcie. Jest to prawdopodobnie najstarszy park w Polsce (obecnie zaniedbany i niedostępny). Większość obecnych terenów zieleni powstała w XIX w. podczas schyłku i likwidacji Twierdzy Kołobrzeg. Wówczas rozpoczęto nasadzenia na wydmach po wschodniej stronie Parsęty, a część terenów po znielowanych fortyfikacjach przeznaczono na parki, skwery i ozdobne ogrody. Projektantem wielu z nich był Henryk Martens, który od 1887 r. pełnił funkcję dyrektora ogrodnictwa miejskiego.

- **Park im. Stefana Żeromskiego, uzdrowiskowy**, powstał z połączenia Parku Nadmorskiego oraz Parku przy Pomniku Zaślubin – założonych w 1853 r.,
- **Park im. Aleksandra Fredry**, pierwotnie nazywany Parkiem na Wilczym Wzgórzu ze znajdującym się w jego obszarze Fortem Wilczym – powstał na przełomie XIX i XX w.,
- **Park im. Jedności Narodowej**, urządzony w 1971 r. na terenie dawnego cmentarza z przełomu XIX i XX w.,
- **Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, z pozostałością fortyfikacji głównych** – urządzony ok. 1873 r. w okresie likwidacji pierścienia fortyfikacji wokół twierdzy,
- **Park Teatralny**, przy Regionalnym Centrum Kultury – założony ok 1868 r.,
- **Park im. 3 Dywizji Piechoty**, przy ul. Koszalińskiej, urządzony w 1971 r. na terenie dawnego cmentarza z II poł. XIX w.,
- **Plac płk Anatola Przybylskiego pierwotnie Plac Słowiański** powstał po niwelacji dzieł fortecznych twierdzy - urządzony na skwer ok. 1920 r.,
- **Plac 18 Marca, pierwotnie Plac Cesarski** – powstał po niwelacji fortyfikacji twierdzy ok. 1870 r.,

- **Skwer przy skrzyżowaniu ul. Pomorskiej i ul. Zwycięzców dawniej Plac Victorii** – założony po niwelacji dzieł fortecznych ok. 1870 r.,
- **Skwer przy Dworcu PKP** – założony ok. 1870 r.,
- **Park tzw. Załęże, dawniej Maikuhle** – znajdujący się na terenie zamkniętym Marynarki Wojennej, założony w 1612 r. (!), od XIX w. pierwszy park uzdrowiskowy,
- **Plac Koncertów Porannych** z zabytkowym bindażem grabowym – urządony pod koniec XIX w.

5.2.2.8 Cmentarze

Zgodnie z wykazem otrzymanym od WUOZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie w wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszczonych jest 9 cmentarzy zlokalizowanych na terenie Kołobrzegu. Tylko dwa z nich są czynne. Większość została założona w XIX w. Były to cmentarze wyznania ewangelickiego bądź żydowskiego. Cmentarze zostały w dużym zakresie zniszczone i zdegradowane, brakuje nagrobków, zatarty jest układ cmentarza. Zachowany jest z reguły starodrzew. Często dawne cmentarze są częścią obecnych parków. W 2000 r. utworzono na terenie Parku im. Jedności Narodowej lapidarium upamiętniające dawne cmentarze niemieckie, a na terenie byłego cmentarza żydowskiego w Parku Teatralnym przy ul. Zdrojowej lapidarium poświęcone dawnym cmentarzom żydowskim. Należałoby oznakować teren zabytkowych cmentarzy i ich pozostałości.

Cmentarze czynne:

- **Cmentarz Wojenny przy ul. 6 Dywizji Piechoty** - założony po II Wojnie Światowej,
- **Cmentarz komunalny przy ul. św. Wojciecha** – założony na początku XX w., zachowany drzewostan, kaplica, granice i układ alejowo-kwaterowy, rozwijany przez polską administrację od lat 50-60 tych XX w.

Cmentarze zlikwidowane:

- **Cmentarz żydowski przy ul. Zdrojowej w Parku Teatralnym** – założony w 1820 r., zachowany drzewostan i zarys granic, na części znajduje się obecnie lapidarium żydowskie – nagrobki Samuel B.R.L Gronau (zm. 26.01.1849 r.) i Elias Lazarus (zm. 21.06.1844 r.),
- **Cmentarz ewangelicki przy ul. Arciszewskiego** – założony w poł. XIX w., zachowany drzewostan parkowy, czytelne granice i układ alei cmentarnych, na jego terenie został utworzony Park im. Jedności Narodowej wpisany do rejestru zabytków, część dawnego cmentarza znajduje się również na terenie zamkniętym Marynarki Wojennej,
- **Cmentarz ewangelicki przy ul. Towarowej** – założony w poł. XIX w., zachowany zarys granicy i starodrzew, obecnie część graniczna cmentarza znajduje się w Parku im. Stefana Żeromskiego (dawniej Parku przy Pomniku Zaślubin) a główna część to skwer bez nazwy pomiędzy ul. Towarową i Obrońców Westerplatte oraz ul. Obrońców Westerplatte,
- **Cmentarz wojenny obrońców z 1807 r. przy ul. Mickiewicza (dawniej Militare Friedhof)** – założony na początku XIX w., zachował się zarys granic i drzewostan parkowy, obecnie cały znajduje się w Parku im. Stefana Żeromskiego,
- **Cmentarz żydowski (dawniej Begrabnisplatz) przy ul. Koszalińskiej** – założony na początku XIX w., zachowane granice cmentarza oraz drzewostan, obecnie na jego terenie znajduje się stacja reduktorów gazowych,
- **Cmentarz ewangelicki przy ul. Koszalińskiej** – założony na początku XIX w., zachowana częściowo zieleń, czytelne granice cmentarza, na terenie cmentarza utworzono Park im. 3 Dywizji Piechoty – zniszczony,
- **Cmentarz przykościelny (Kolegiata) przy ul. Katedralnej** – założony w XV w., pozostały stare lipy, na części dawnego cmentarza wybudowano dom parafialny.

Pozostałe

- **Cmentarz francuski przy ul. Frankowskiego** – założony w 1871 r, był to cmentarz, na którym chowano jeńców francuskich przebywających w Kołobrzegu w czasie wojny francusko-pruskiej (1870 r.), aktualnie skwer przy bibliotece z pomnikiem upamiętniającym jeńców. Znajduje się

na nim grób kapitana Heinricha von Rödera obrońcy Twierdzy Kołobrzeg, zmarłego 3 lipca 1807 r. Cmentarz nie jest ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

5.2.2.9 Miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości

Kołobrzeg jest miastem o bardzo bogatej historii, w której podkreślić należy takie okresy świetności czy chwały jak: średniowieczny gród Pomorzan znany z warzelni soli, siedziba biskupstwa, bogate miasto handlowe - członek Hanzy, wojskowa, wielokrotnie oblegana twierdza oraz słynny kurort. Historia jest najistotniejszym elementem rozwoju tożsamości lokalnej i wartością, na której powinna bazować budowa produktów turystycznych. Należy ją podkreślać, popularyzować na większą niż obecnie skalę i mocniej promować. Skutecznym i popularnym narzędziem są wszelkiego rodzaju imprezy rekonstrukcyjne oraz „żywy kontakt z historią”: muzea, skanseny, parki tematyczne i inne miejsca, gdzie kontakt z przeszłością jest interaktywny (można dotknąć, przymierzyć, spróbować itp.).

W Kołobrzegu również odbywają się tego typu imprezy. Należy tu wymienić zwłaszcza organizowany przez społeczników w rocznicę lokacji miasta, festyn historyczny „Targ Solny”, na którym możemy poznać jak wyglądało życie w średniowiecznym grodzie. Jest to wspaniała możliwość kontaktu z historią i dobry pomysł na budowę produktu turystycznego. Wskazany jest dalszy rozwój imprezy oraz włączenie w jej organizację mieszkańców, w tym przedsiębiorców. Celowe byłoby rozszerzenie dotychczasowej formuły o rekonstrukcje różnych wydarzeń z historii średniowiecznego Kołobrzegu np. najazd wojsk Krzywoustego czy utworzenie biskupstwa. Ważna jest również forma przestrzenna. Być może docelowo należałoby rozważyć utworzenie produktu turystycznego „Średniowieczny Kołobrzeg” np. parku tematycznego w formie skansenu.

Inne oblicze historii miasta pokazuje „Bój o Kołobrzeg” organizowany przez Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu w okolicy latarni morskiej, w rocznicę zaciętej bitwy o miasto ogłoszone twierdzą, a stoczonej przez Wojsko Polskie podczas II wojny światowej w marcu 1945 r. Spektakl odtwarza walki o port oraz zaślubiny Polski z morzem. Ta część dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu jest szczególnie bliska Polakom, jako element narodowej martyrologii oraz symbol zaślubin Polski z morzem. Kontynuacja imprezy wpłynie korzystnie na zwiększenie wiedzy o niezbyt odległej historii miasta oraz na wzrost tożsamości lokalnej.

Kołobrzeg posiada jeszcze jeden niewykorzystany turystycznie potencjał kulturowy. Jest nim historia Twierdzy Kołobrzeg i pozostałe po niej zabytki. Fundacja Historia Kołobrzegu Pamięć i Tożsamość Miasta proponuje, by zwiększyć atrakcyjność zabytków Twierdzy Kołobrzeg poprzez stworzenie imprezy rekonstrukcyjnej, dotyczącej bitwy o miasto w 1807 r. Ponadto we współpracy z Zarządem Portu Morskiego Kołobrzeg Sp. z o.o. przygotowuje Szlak III Fortów, prowadzony po fortyfikacjach zlokalizowanych na terenie portu. W ramach szlaku planuje się rekonstrukcje historyczne w Reducie Morast, związane z historią kołobrzeskich fortyfikacji.

Wśród miejsc, które upamiętniają wydarzenia historyczne należy wymienić:

- **Kamienica przy ul. Spacerowej 39** – w tym budynku podpisano w nocy z 9 na 10 maja 1945 r. kapitulację wyspy Bornholm.

5.2.2.10 Zabytki archeologiczne

Na terenie miasta znajduje się 46 stanowisk archeologicznych. W większości są to fragmenty zabudowy bądź punkty osadnictwa pochodzące z średniowiecza. Spośród nich dwa zostały wpisane do rejestru zabytków:

- **Stanowisko archeologiczne AZP 15-15/38** – słowiańska osada służebna i przystań rybacka, osada otwarta położona na lewym brzegu Parsęty w odległości 2,2 km na południe od centrum miasta na wysokości Budzistowa,
- **Stanowisko archeologiczne AZP 15-15/3** – osada warzelników soli, wczesnośredniowieczne warzelnie soli znajdujące się w płn. Części Wyspy Solnej między Parsętą a Kanałem Drzewnym po obu stronach toru kolejowego biegnącego do Trzebiatowa.

Pozostałe stanowiska archeologiczne ujęte są w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

5.2.2.11 Zabytki ruchome

Zabytki w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP:²

- świecznik wiszący fundacji Schliffenów z 1523 r.,
- świecznik siedmioramienny z 1397 r.,
- świecznik „Korona Holkenów”, gotyk, 1420 r.,
- 2 żyrandole z XVIII w.,
- Żyrandol z 1903 r.,
- neogotycki świecznik stojący z 1903 r.,
- zespół gotyckich polichromii ściennych na ścianach i sklepieniach podwieżowych z ok. 1400 r.,
- barokowa polichromia ścienna w postaci kartusza z datą 1617 r.,
- polichromia ścienna „Barwny Filar”, gotyk, ok. 1400 r.,
- polichromia ścienna „Panny Mądre i Niemądre”, gotyk XV w.,
- rzeźba – Pieta, późny gotyk, 4 ćw. XV w., nieznaną rzeźbiarz pomorski,
- barokowa płaskorzeźba „Ostatnia Wieczerza” z k. XVII w.,
- gotycka predella tzw. Anielska z ok. 1500 r.,
- płaskorzeźba – Antaba, kopia średniowiecznej kołatki wykonana przez Franza Klassena ok. 1890 r.,
- ołtarz szafkowy, tryptyk „Ostatniej Wieczerzy” z 1504 r. w prezbiterium,
- tryptyk Św. Anny Samotrzeciej i św. Mikołaja z Bari sprzed 1500 r.,
- tryptyk „Pokłon Trzech Króli” z ok. 1500 r.,
- predella do tryptyku „pokłon Trzech Króli”,
- predella do tryptyku św. Jakuba,
- fragment stalli kapituły z 1340 r. wykonane przez Hermana Waltera,
- stalle rajców sprzed 1400 r.,
- krucyfiks z 1330 r.,
- krucyfiks na belce tęczowej z XIV w.,
- krucyfiks z XVIII w., krucyfiks z XIX w., krucyfiks z XIX/XX w.,
- zegar szafkowy z XIX/XX w.,
- pięć krzesel z XIX w.,
- kinkiety z XIX/XX w.,
- świecznik do paschału z XIX/XX w.,
- trzy konfesjonały z XIX w.,
- chrzcielnica z 1355 r. odlana z brązu przez Jana Alarta,
- epitafium Pawła Kameke, barok, pocz. XVIII w.,
- epitafium Hermana Fretera obraz „Ukrzyżowanie”,
- płyta nagrobna Pawła Damnitz i Gertrudy Podewils, renesans, k. XVI w.,
- płyta nagrobna Gaspara Kameke, renesans 1605 r.,
- zespół 21 kamiennych płyt nagrobnych od XV do XVIII w.,
- barokowe zwieńczenie epitafium z k. XVII w.,
- obrazy gotyckie i barokowe:
  - „Pokłon Trzech Króli” z 1500 r.,
  - „Alegoria Cnót Kobięcych” z 1494 r.,
  - „Rycerz na cmentarzu” z 1492 r.,
  - „Ukrzyżowanie” z 1 połowy XVI w.,
  - „Sen Jakuba” z XVI w.,
  - „Ecce Homo” z 1640 r.,

² Spis wykonany na podstawie wykazu WUOZ w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie, uzupełniony przez TONZ w Kołobrzegu

- „Uzdrowienie Naamana” z 1701 r.,
- „Portret Duchownego” z XVIII w.,

Zabytki w Ratuszu:

- Sala koncertowa:
  - drzwi komunikujące salę z holem XIX/XX w. (karta - WKZ Koszalin 32 456-7, założona przez Danutę Horoszko),
  - Balustrada prowadząca do loży prezydialnej, XVII w. późny renesans, opracowana bogatą dekoracją snycerską i rzeźbiarsko od strony lica (karta – WKZ Koszalin 32 578-80, założona przez Danutę Horoszko),
  - strop XIX w. (karta - WKZ Koszalin 32 598-9, założona przez Danutę Horoszko),
  - mównica XIX w. z tarczami herbowymi, płaskorzeźbami i rzeźbami (karta - WKZ Koszalin 26 538, założona przez Danutę Horoszko),
  - boazeria wykonana w drewnie dębowym neobarok pocz. XX w. . (karta - WKZ Koszalin 32 536 założona przez Danutę Horoszko),
- Hol:
  - drzwi główne oraz drzwi boczne ostrołukowe z nadświetlem, dwuskrzydłowe, opierane dekoracją metalową, ramowo-płycinowe neogotyki XIX w. (karta - WKZ Koszalin 32 453-4, 460, założona przez Danutę Horoszko),
  - drzwi komunikujące hol z klatką schodową, dwuskrzydłowe, pełne, ramowo - płycinowe, ościeżnicowe z odrzwiami XIX/XX w. (karta - WKZ Koszalin 32 458-9, założona przez Danutę Horoszko),
- Gabinet burmistrza:
  - kanapa rokoko z 1795 r., umieszczona pod oknem, wolnostojąca, rzeźbiona, siedzisko wyściełane (karta - WKZ Koszalin nr 32 502-5,512, założona przez Danutę Horoszko),
  - zegar szafkowy eklektyzm pocz. XX w., przyścienny, w formie przyściennej szafki, dekorowany (karta - WKZ Koszalin nr 32 464, 66, 68, 70-72, 76-7, założona przez Danutę Horoszko),
  - Herma I umieszczona po bokach środkowej części zegara szafkowego (karta - WKZ Koszalin nr 32 469, 480-1, założona przez Danutę Horoszko),
  - Herma II umieszczona po bokach dolnej szafki zegara szafkowego (karta - WKZ Koszalin nr 32 475, założona przez Danutę Horoszko),
  - Herma III umieszczona po bokach górnej szafki zegara szafkowego (karta - WKZ Koszalin nr 32 467, założona przez Danutę Horoszko),
  - płaskorzeźba przedstawiająca kobietę i mężczyznę, umieszczona na dolnych drzwiach zegara szafkowego (karta - WKZ Koszalin nr 32 472-4, założona przez Danutę Horoszko),
  - tarcza zegara, poł. XVIII w. autorstwa Francis Serigal, wstawiona w nową obudowę (karta - WKZ Koszalin nr 32 465, założona przez Danutę Horoszko),
  - stół neobarok XIX w., drewno politurowane, w kształcie prostokąta, blat intarsjowany (karta - WKZ Koszalin nr 32 493-9, założona przez Danutę Horoszko),
  - fotel I eklektyzm XIX w., jednoosobowy z poręczami wyściełanymi bordowym aksamitem (karta - WKZ Koszalin nr 32 517-9, założona przez Danutę Horoszko),
  - herby umieszczone w zwieńczeniu krzesła, wstawione w prostokątną ramę o bokach wciętych półkolami (karta - WKZ Koszalin nr 32 521, założona przez Danutę Horoszko),
  - fotel II eklektyzm XIX w., jednoosobowy, siedzisko wybite bordowym aksamitem (karta - WKZ Koszalin nr 32 488-492, założona przez Danutę Horoszko),
  - ława neorenesans XIX/XX w., prostokątna, wsparta na dwóch nogach ściankowych blat drewniany, prostokątny o krawędziach profilowanych (karta - WKZ Koszalin nr 32 513-16, założona przez Danutę Horoszko),
  - stół typu konsola barok XVIII w.,

- kominek eklektyzm XIX w., w kształcie prostokąta, przyścienny, od góry zwieńczony marmurową płytą (karta - WKZ Koszalin nr 32 478-9, 482-7, założona przez Danutę Horoszko),
- serwantka pocz. XX w., w kształcie prostokąta, przyścienna (karta - WKZ Koszalin nr 509-11, założona przez Danutę Horoszko),
- supraporta olej na płótnie barok XVIII w., umieszczona nad drzwiami wsch. (karta - WKZ Koszalin nr 32 223-6, założona przez Danutę Horoszko),
- boazeria pocz. XX w. wypełnia całą powierzchnię ścian gabinetu, od dołu tworzy pas prostokątnych płytcin, jedna obok drugiej (karta - WKZ Koszalin nr 32 533-4, założona przez Danutę Horoszko),
- drzwi I, pocz. XX w., komunikacyjne z drugim pomieszczeniem umieszczone na I piętrze, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe (karta - WKZ Koszalin nr 32 526, założona przez Danutę Horoszko),
- drzwi II, pocz. XX w., komunikują wewnątrz z korytarzem na I piętrze, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe (karta - WKZ Koszalin nr 32 524-5, założona przez Danutę Horoszko),
- zwieńczenie drzwi, XIX/XX w. neobarok, umieszczone ponad drzwiami prowadzącymi do gabinetu, na zewnątrz (karta - WKZ Koszalin nr 32 535, założona przez Danutę Horoszko),
- świecznik korpusowy, pocz. XIX w., sześcioramienny, trójpoziomowy, zelektryfikowany (karta - WKZ Koszalin nr 32 500-1, założona przez Danutę Horoszko)
- Sala Ślubów:
  - portal, portyk wejściowy neorokoko XIX w., portyk wejściowy neoklasycyzm XIX w., ujmuje drzwi komunikacyjne gabinetu Burmistrza z salą kolumnową, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, dolna płytina metalowa (karta - WKZ Koszalin nr 34 189-200, 203) założona przez Danutę Horoszko),
  - kominek neoklasycyzm XIX w.,
  - boazeria neobarok XIX w., na całej powierzchni Sali kolumnowej, dekorowana symetrycznie powtarzającymi się płycinami, dwuwarstwowa (karta - WKZ Koszalin nr 34 197, 204-5, założona przez Danutę Horoszko),
  - drzwi boczne, neoklasycyzm, XIX w., umieszczone w Sali kolumnowej na I piętrze, w trakcie od pñ., prostokątne, pełne, o dekoracji dwuwarstwowej, ramowo płycinowe (karta - WKZ Koszalin nr 94-212, założona przez Danutę Horoszko),
  - portal wejściowy, neorokoko, XIX w., umieszczony w Sali kolumnowej na I piętrze, w trakcie od pñ., stanowi ażurowe rozdzielenie pomiędzy salą a niszą (karta - WKZ Koszalin nr 34 206-11, założona przez Danutę Horoszko),
  - drzwi boczne neoklasycyzm XIX/XX w.,
  - obramowanie drzwi neobarok XIX w., umieszczone w przedpokoju Sali kolumnowej I piętra, w trakcie pñ., prostokątne, jednoskrzydłowe, ramowo - płycinowe, osadzone na zawiasach francuskich (karta - WKZ Koszalin nr 34 213-18, założona przez Danutę Horoszko),
  - świecznik korpusowy II, pocz. XX w., umieszczony gabinecie kierownika USC, na I piętrze w 1 trakcie od pñ., jednopoziomowy, 6-ramienny, zelektryfikowany (karta - WKZ Koszalin nr 34 189, 191 założona przez Danutę Horoszko),
  - świecznik korpusowy III, barok XVIII, umieszczony w przedpokoju sali ślubów, dwupoziomowy, 6-ramienny, zelektryfikowany (karta - WKZ Koszalin nr 34 220,219, założona przez Danutę Horoszko),
  - świecznik korpusowy IV, barok, XVIII/XIX w., umieszczony w Sali koncertowej, w trakcie od wsch., na I piętrze (w skrzydle zachodnim), wiszący, jednopoziomowy, 8-ramienny, zelektryfikowany (karta - WKZ Koszalin nr 34 221-2, założona przez Danutę Horoszko),
  - świecznik korpusowy V, neobarok, XIX w., umieszczony w sekretariacie burmistrza w skrzydle zach. na I piętrze, w trakcie od wsch., na I piętrze, w trakcie wsch. wiszący, 2-poziomowy, 8-ramienny, zelektryfikowany (karta - WKZ Koszalin nr 34 227-8, założona przez Danutę Horoszko),
  - drzwi I (piwnica), eklektyzm, XIX w., komunikują pomieszczenia piwnicy, prostokątne, osadzone w szerokich, prostych odrzwiach, (karta - WKZ Koszalin nr 34 234-5, założona przez Danutę Horoszko),

- drzwi I (piwnica), eklektyzm, XIX w., komunikują pomieszczenia piwnicy obecnie klub bilardowy), prostokątne, jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe, karta - WKZ Koszalin nr 34 234-5, założona przez Danutę Horoszko),
- Zegar wieżowy z XIX w., umieszczony na wieży Ratusza, kolista tarcza wstawiona w marmurowy kwadrat (karta - WKZ Koszalin nr 35 971, 974-5, założona przez Danutę Horoszko).

5.2.2.12 Zabytki w zbiorach muzealnych

Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu

Muzeum w Kołobrzegu istnieje od 9 maja 1963 r. Pierwotnie powstało jako muzeum regionalne. Podstawą zbiorów stały się zabytki archeologiczne pochodzące z wykopalisk na terenie wczesnośredniowiecznego Kołobrzegu prowadzonych przez prof. Lecha Leciejewicza oraz kilkanaście zabytków pochodzących z przedwojennego muzeum wydobytych z gruzów przez zasłużonego działacza krajoznawstwa Jana Frankowskiego. Muzeum zlokalizowano w odbudowanej specjalnie w tym celu XV-wiecznej kamienicy przy ul. ppor. Emilii Gierczak 5. Początkowo planowano nadać placówce charakter historyczno-miejski, później historyczno-morski. Ostatecznie w 1966 r. zdecydowano się na profil historyczno-wojskowy. Obchody 1000-lecia Chrztu Polski stały się podstawą do przekazania na potrzeby muzeum wieży kolegiaty kołobrzesckiej, w której, 8 maja 1966 r., otwarto pierwszą wystawę historyczno-wojskową. Od tego momentu rozpoczęto systematyczne gromadzenie zbiorów z zakresu historii wojskowości. W 1970 r. muzeum otrzymało nazwę: Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, a w styczniu 1972 r. nadano mu statut i rangę specjalistycznego, autonomicznego muzeum. Obecnie Muzeum Oręża Polskiego posiada w Kołobrzegu 4 oddziały:

Muzeum Miasta Kołobrzeg

Znajdują się w nim ekspozycje stałe poświęcone historii miasta oraz unikatowej w skali kraju kolekcji miar i wag. Podstawą zbiorów są zabytki archeologiczne pochodzące z wykopalisk prowadzonych na terenie średniowiecznego Kołobrzegu. Szczególnie cenna jest unikatowa XIII-wieczna figurka św. Jana Ewangelisty z drewna cisowego oraz kołobrzescka waga ratuszowa z 1680 r.

Oddział Kamienica Kupiecka

XV kamienica znajduje się na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego. Mieszczą się w niej wystawy czasowe. Planowana jest rewitalizacja kamienicy, po której w obiekcie będą prezentowane ekspozycje dotyczące historii kupiectwa w Kołobrzegu, Hanzy na Pomorzu oraz zbiory metrologiczne.

Oddział Dzieje Oręża Polskiego

Ekspozycja przedstawia bogatą kolekcję dokumentującą historię polskiej wojskowości od okresu średniowiecza do współczesności. Muzeum posiada najbogatszy w Polsce zbiór związany z uzbrojeniem, wyposażeniem i mundurami żołnierzy polskich z okresu I i II wojny światowej oraz unikatową kolekcję mundurów oddziałów paramilitarnych. Kolekcja broni strzeleckiej, orderów, odznaczeń i odznak pamiątkowych stanowi wstęp do bogatej prezentacji pojazdów wojskowych, samolotów, broni pancerniej i artylerii eksponowanej w sali techniki oraz na wystawie plenerowej.

Oddział Skansen Morski

Na ekspozycji prezentowane są zabytki związane z kulturą morską, w tym: okręty ORP Fala, ORP Władysławowo, pozostałości z ORP Burza.

Muzeum Patria Colbergensis

W piwnicach Ratusza 27 września 2014 r. rozpoczęło działalność wystawienniczą prywatne muzeum, które ma spopularyzować historię miasta, obejmującą dzieje wielu narodów. Zbiory nowego muzeum stanowią wszelkiego rodzaju medale, dokumenty, mapy, archiwa. Ponadto prezentowana jest numizmatyka oraz dzieła sztuki, obrazy i rzeźby. Szczególnie cenne są artefakty z wojny trzydziestoletniej, wojny siedmioletniej i kampanii napoleońskiej. W Muzeum znajduje się również wystawa poświęcona kołobrzesczym pionierom z lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w.

5.2.2.13 Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne nie jest traktowane z należytą uwagą, a jest istotnym elementem dziedzictwa kulturowego, który ma największy wpływ na poczucie własnej tożsamości, zarówno lokalnej jak i grup narodowych bądź kulturowych.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zwraca uwagę wyłącznie na toponimy. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ww. ustawy ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Historyczne nazewnictwo na obszarze Starego Miasta, którego ciągłość sięgała czasów średniowiecza, w dużej mierze zostało zatarte po przejściu Kołobrzegu przez administrację polską w 1945 r. Zniknęła wówczas m.in. ul. Słowiańska obecnie Ratuszowa, której etymologia świadczyła o tym, że w lokacyjnym Kołobrzegu mieszkali również Słowianie. Zmieniona została również nazwa cieką wodnego z Kanału Młyńskiego na Stramniczkę. Do dnia dzisiejszego z nazw funkcjonujących na obszarze Starego Miasta na początku XX w. zachowały się ulica Mariacka, Katedralna oraz Budowlana. Utrzymano również kilka nazw ulic z początku XX w. spoza tego obszaru: Jerzego, Trzebiatowska, Koszalińska, Artyleryjska, Kamienna i Zwycięzców.

Przytoczona wcześniej Konwencja UNESCO w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego opisuje to dziedzictwo jako „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa, które wspólnoty, grupy i jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego”.

W świetle powyższej definicji, dziedzictwem niematerialnym jest niewątpliwie warzelnictwo, które funkcjonowało na terenie miasta w jego obecnych granicach już w VII w. n.e. To właśnie produkcja soli i handel nią były głównym źródłem bogactwa i podstawą rozwoju Kołobrzegu. Chlubna tysiącletnia karta historii kołobrzesckiego solewarstwa została zamknięta w 1860 r., kiedy to saliny kołobrzesckie zgodnie z decyzją rządu pruskiego oficjalnie zakończyły działalność. Pozostałością tego dziedzictwa są toponimy, określające miejsce lokalizacji dawnych warzeln: Wyspa Solna, ulica Solna, ulica Warzelnicza, Osiedle Solne Zdroje. Znaczenie tradycji warzelniczej dla Kołobrzegu eksponuje herb miasta, na którym znajduje się m.in. panew do odparowywania soli i haki panwiowe. Warzelniczą przeszłość kultywuje coroczny festyn historyczny pod nazwą „Targ Solny”, na którym pokazywane jest m.in. średniowieczne rzemiosło, w tym również warzelnictwo.

Bardzo ważnym elementem dziedzictwa niematerialnego miasta jest jego herb. Łączy on w sobie dwa herby, które Kołobrzeg posiadał w swej historii. Pierwszym herbem (godłem) miasta od 1255 r. były dwa skrzyżowane pastorały ponad falami morza, nad którymi wznosiła się infuła biskupia. Symbole te nawiązują do biskupstwa utworzonego w Kołobrzegu w 1000 r. Drugim herbem wprowadzonym w 1653 r. była tarcza podzielona na trzy pola. Górne podzielone pole zawierało panew i dwa skrzyżowane haki na czerwonym tle, o których wspomniano powyżej. Środkowe: trzy baszty w obrębie blankowanych murów z otwartymi bramami w białym polu, przedstawiały miasto jako twierdzę i port. Dolne: dwa płynące łabędzie to symbol kołobrzesckich żeglarzy i kupców, sięgający czasów średniowiecza, kiedy miasto czerpało duże korzyści i bogaciło się za sprawą swojego portu i handlu morskiego.

Należy podkreślić również tradycje wojskowe miasta. Już w średniowieczu Kołobrzeg był grodem obronnym. Od XVII w. przez ponad 200 lat istnienia Twierdzy Kołobrzeg funkcja militarna odgrywała dominującą rolę i determinowała losy miasta. Twierdza Kołobrzeg kilkakrotnie była miejscem zmagania wojennych, jednakże do legendy przeszło oblężenie miasta przez wojska napoleońskie w 1807 r. Miasto nie zostało wówczas zdobyte i choć jego obrona była drobnym epizodem w tej wojnie, dla Prus stała się symbolem dobrze spełnionego obowiązku wobec ojczyzny i patriotyzmu. Legendę ową wykorzystano propagandowo podczas II wojny światowej, realizując monumentalną epopeję filmową „Kolberg”, przez którą Kołobrzeg stał się dla faszystowskich Niemiec symbolem totalnej, zwycięskiej wojny. Podkreślając znaczenie tego symbolu w 1944 r. Kołobrzeg ponownie ogłoszono twierdzą. Po przejściu miasta przez Polskę w Kołobrzegu w dalszym ciągu stacjonowało kilka jednostek

wojskowych, w tym do 1992 r. wojsko radzieckie. Militarny wizerunek miasta przez wiele lat wzmocniał organizowany w Kołobrzegu Festiwal Piosenki Żołnierskiej. Tradycje wojskowe kultywowane są do dziś zwłaszcza poprzez działania podejmowane przez Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, inne organizacje oraz pasjonatów. M.in. organizowane są pikniki historyczne, imprezy rekonstrukcyjne, a także obchody rocznicowe.

5.3 ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Prawne formy ochrony zabytków zostały ściśle zdefiniowane w przytoczonym powyżej art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W Kołobrzegu mamy do czynienia z dwiema spośród czterech wymienionych tam form: wpis do rejestru zabytków oraz ochrona realizowana poprzez zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego bądź decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzjach o warunkach zabudowy.

5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

5.3.1.1 Zabytki nieruchome

Na terenie miasta zlokalizowanych jest 32 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Możemy je posegregować według typu na:

Układy urbanistyczne:

Śródmieście Miasta Kołobrzeg wpis do rejestru A-1366 z dnia 28 stycznia 2015 r, wcześniej nr 10 z dnia 21 lipca 1953 r.

Średniowieczny układ urbanistyczny w obrębie dawnych murów obronnych, zawarty między obecnymi ulicami: Wąską, Dubois, Budowlaną oraz rzeką Parsętą. Na jego obszarze znajdują się cenne zabytki architektoniczne z różnych epok. Jednak większość znajdującej się tam zabudowy to pochodzące z lat 90-tych budynki stylizowane na kamieniczki. Ponadto na obszarze znajdują się obiekty dysharmonizujące, zwłaszcza 5-cio i 10-cio piętrowe bloki mieszkalne, budynek handlowy Hosso oraz pawilon wystawienniczy Muzeum Oręża Polskiego. Zabytkowy układ urbanistyczny nie jest eksponowany oraz promowany.

Niezbędne jest opracowanie projektu rewaloryzacji oraz rewitalizacji dla tego obszaru miasta. Ponadto wskazane byłoby przeniesienie Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu i jego ekspozycji plenerowej poza obszar wpisany do rejestru. Należy rozważyć możliwość stworzenia na obszarze zajmowanym przez MOP przy ul. Gierczak parku archeologicznego na wzór Krakowa. W tym celu konieczne jest przeprowadzenie wyprzedzających badań archeologicznych oraz konkursu na zabudowę terenu z przeznaczeniem na funkcje publiczne.

Dzieła architektury i budownictwa:

1. Kamieniczka kupiecka tzw. Dom Schlifienów wpis do rejestru pod nr 19 z dnia 8 listopada 1954 r., ul. ppor. E. Gierczak 28

Pochodząca z XV w. gotycka kamienica jest, zgodnie z ww. wpisem, jedynym takim obiektem na terenie dawnego województwa koszalińskiego. W latach 40-tych XVI w. obiekt został przebudowany. Ogólnie stan zachowania jest dobry, jednak wymaga remontu i odtworzenia bądź wymiany niektórych elementów na historyczne.

W XVII wieku dobudowano do kamienicy budynek piętrowej oficyny z użytkowym poddaszem i częściowym podpiwniczeniem. Część niepodpiwniczona jest posadowiona na ławie wykonanej z kamieni na zaprawie wapiennej. W latach 70-tych XX w. do oficyny dobudowano pawilon wystawowy Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

Z uwagi na zły stan techniczny budynku oficyny należy:

- *opracować ekspertyzę techniczną obejmującą ocenę stanu budynku i jego przydatności do dalszego użytkowania lub planowanej przebudowy, ocenę stanu instalacji, opis uszkodzeń powstałych w badanych elementach (rysy, pęknięcia, rozwarstwienia, zawilgocenia*

i zagrzybienia), ocenę powstania uszkodzeń, zalecenia dotyczące koniecznych napraw, wzmocnień oraz zalecenia co do sposobu wykonania tych napraw,

- *w trybie pilnym należy opracować program prac konserwatorskich dla ceglanych powierzchni ścian zewnętrznych obiektu z uwagi na stwierdzony postępujący stan destrukcji cegły na elewacjach zewnętrznych, cementowe uzupełnienia, ubytki, pęknięcia w oparciu o przeprowadzone badania konserwatorskie.*

Przebudowa ww. kamienicy jest również konieczna ze względu na dostosowanie obiektu do współczesnych wymogów, z uwzględnieniem likwidacji barier architektonicznych.

- 2. Ratusz** wpisany do rejestru pod nr 373 z dnia 9 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 2 kwietnia 2012 r. pod nr A-1065, ul. Armii Krajowej 12.

Neogotycki budynek z 1832 r. zaprojektował słynny architekt Karl Fridrich Schinkel w okresie funkcjonowania Twierdzy Kołobrzeg, stąd jego obronny charakter. Budynek został postawiony w miejscu średniowiecznego, gotyckiego ratusza. Znajdują się pod nim gotyckie piwnice. Obiekt pełni obecnie w większości funkcje administracyjne. Ponadto znajdują się w nim Galeria Sztuki Współczesnej, prywatne Muzeum Patria Colbergensis oraz Punkt Informacji Turystycznej. Gmina Miasto Kołobrzeg, właściciel obiektu, sukcesywnie dokonuje renowacji obiektu, jednakże w większości dotyczy ona elementów zewnętrznych i fosy.

Wnętrze obiektu wymaga kapitalnego remontu i rewaloryzacji. Konieczna jest wymiana stolarki okiennej oraz prace konserwatorskie stolarki drzwiowej i schodów wewnątrz obiektu. Należy pełniej wykorzystać potencjał zabytku i jego udostępnienie dla zwiedzających - pomieszczenia skarbcza. Ponadto należy powtórzyć zabiegi dezynfekcyjne i zabezpieczające elewację w miejscach zaatakowanych przez glony, wykonać remont zębców attyki ratusza oraz klatki schodowej. W oparciu o projekt budowlany, opinię geotechniczną oraz projekt aranżacji należy wykonać prace budowlano-konserwatorskie w byłym lokalu ADABAR w piwnicach, zagospodarować go na funkcje społeczne oraz stworzyć przestrzeń dostępną dla osób niepełnosprawnych.

- 3. Pałac Braunschweigów** wpisany do rejestru pod nr 375 z dnia 10 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 2 kwietnia 2012 r. pod nr A-1064, ul. Armii Krajowej 13.

Pałac w stylu empire wybudowany na początku XIX w. Obecnie pełni funkcje muzealne. Obiekt w stanie dobrym.

Wskazana iluminacja elewacji frontowej oraz podłączenie obiektu do systemu monitoringu.

- 4. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, (Bazylika Mniejsza, Konkatedra)** wpisany do rejestru pod nr 98 z dnia 10 sierpnia 1956 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 30 marca 2012 r. pod nr A-1063, ul. Mariacka 5.

Kościół wybudowany na początku XIV w. jest jednym z najcenniejszych w województwie zachodniopomorskim zabytków gotyku ceglano-ceglanego. W Bazylice znajduje się również największa ilość zabytków ruchomych.

Obiekt wraz z wyposażeniem w latach 2009-2012 poddano renowacji w ramach projektu: Renowacja i konserwacja średniowiecznych Katedr Pomorza Zachodniego.

Należy wykonać izolację pionową i poziomą obiektu, powtórzyć zabiegi dezynfekcyjne i zabezpieczające lico cegły w miejscach zaatakowanych przez glony.

- 5. Kościół Rektoralny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP** wpisany do rejestru pod nr 1215 z dnia 27 stycznia 1998 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 22 maja 2015 r. pod nr A-1401, jako część zespołu budynków dawnego ewangelickiego klasztoru diakonis, ul. Katedralna 35. Neogotycki kościół, wzniesiony w 1852 r. na fundamentach wcześniejszej świątyni, do której przylegały budynki klasztorne. Zanim włączono go do klasztoru diakonis, pełnił funkcje kościoła garnizonowego. Cały kompleks stanowi unikalny w skali regionu zespół urbanistyczno-architektoniczny.

Wskazane jest przeprowadzenie prac konserwatorskich: dezynfekcja, uzupełnienie fug i cegieł, ewentualne przemurowania i przeszycie pękniętych nadproży okiennych. Należy opracować ekspertyzę techniczną stanu zachowania konstrukcji i elewacji całego zespołu.

- 6. Dom Parafii pw. św. Marcina i Dom Księży Emerytów** wpisany do rejestru pod nr 1215 z dnia 27 stycznia 1998 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 22 maja 2015 r. pod nr A-1401, jako część zespołu budynków dawnego ewangelickiego klasztoru diakonis, ul. Katedralna 37-39 i ul. Rzeczna 7-9.

Budynki dawnego ewangelickiego klasztoru sióstr diakonis, zostały wzniesione w latach 1884-1895, w stylu neogotyckim.

Budynki dawnego klasztoru diakonis wraz z kościołem (wymienione w punktach 5, 6) stanowią unikalny w skali regionu zespół urbanistyczno-architektoniczny. Wskazane jest przeprowadzenie prac konserwatorskich: dezynfekcja, uzupełnienie fug i cegieł, ewentualne przemurowania i przeszycie pękniętych nadproży okiennych. Należy opracować ekspertyzę techniczną stanu zachowania konstrukcji i elewacji całego zespołu.

- 7. Akademia Rycerska** wpisana do rejestru pod nr 374 z 9 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 2 kwietnia 2012 r. pod nr A-1066, ul. Wąska 1.

Budynek powstał w XVIII, w stylu klasycystycznym. Obecnie pełni funkcje hali sportowej. W piwnicach znajduje się klub muzyczny CENTRALA.

Budynek w stanie dobrym.

- 8. Zespół budynków dawnej poczty**, wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1567 z dnia 10 sierpnia 2016 r., ul. Armii Krajowej 1.

W skład zespołu wchodzi: budynek główny dawnej poczty oraz dwa budynki magazynowe po obrysie zewnętrznych murów obwodowych budynków położonych na działce nr 166, obr. 12 m. Kołobrzeg. Zespół został zbudowany w stylu neogotyckiego w latach 1883-1884 jako gmach Cesarskiego Urzędu Pocztowego. Wzniesiony został jako wolnostojąca budowla jednoskrzydłowa, projektowo korespondująca z powstałymi wówczas wieloma budynkami pocztowymi w kilku miastach Pomorza, np. w Koszalinie. Rozbudowany w 1929 r. poprzez dobudowanie dwóch identycznych skrzydeł bocznych pod kątem względem ścian szczytowych, wzdłuż ulic wytyczających parcelę. Uzyskany w ten sposób dziedziniec został zamknięty od strony południowej dwoma budynkami o funkcjach gospodarczych i pomocniczych.

Wewnątrz umiejscowiono pierwszą na Pomorzu Środkowym automatyczną centralę telefonii przewodowej. W marcu 1945 r., podczas działań wojennych, na skutek pożaru spowodowanego ostrzałem miasta, budynek poczty uległ częściowemu zniszczeniu. Zachował się pierwotny układ obiektu na poziomie piwnic i górnej kondygnacji oraz dwie klatki schodowe umiejscowione w trakcie podwórzowym skrzydła głównego. Zewnętrzna bryła obiektu zachowała się w niemal nienaruszonym stanie z niewielkimi zmianami w centralnej części budynku frontowego, w partii ryzalitu: w miejscu obecnego owalnego świetlika znajdował się zegar, a w miejscu dzisiejszego okrągłego okna umiejscowiona była płaskorzeźba przedstawiająca orła - herb Niemiec. Budynek częściowo remontowany w 1991 r. W 2006 r. wykonano podjazd dla osób niepełnosprawnych przed głównym wejściem, wymieniono część stolarki okiennej w budynku głównym. Od 2019 r. trwają prace budowlano-konserwatorskie elewacji frontowych budynku poczty od ul. Dworcowej i Armii Krajowej.

Zaleca się: wykonanie prac konserwatorskich i restauratorskich elewacji tylnych oficyn budynku poczty, programu prac konserwatorskich wnętrza budynku oraz zagospodarowanie terenu wokół Poczty.

- 9. Zespół budynków dawnego Sądu Obwodowego**, obecnie zespół budynków Komendy Powiatowej Policji w Kołobrzegu, wpisany do rejestru pod nr A-1676 z dnia 19 czerwca 1917 r., ul. Kilińskiego 1.

Zespół budynków powstał w 1913 r. i reprezentuje formy późnego historyzmu, swobodnie łączącego elementy zaczerpnięte zarówno z architektury gotyckiej, renesansowej i barokowej.

10. Zespół zabudowy dawnego Państwowego Gimnazjum Katedralnego i Gimnazjum Realnego, obecnie Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Mikołaja Kopernika, wpisany do rejestru pod nr A-1568 z dnia 16 września 2016 r.

Szkoła powstała w latach 1930-1932 w stylu modernistycznym, formami przypominającymi zasady Bauhausu, jako nowa siedziba dla Państwowego Gimnazjum Katedralnego i Gimnazjum Realnego. W czasie wojny w szkole był lazaret. W 1945 r. przejęta przez Rosjan, którzy salę gimnastyczną zamienili na stajnię. W 1948 r. przywrócono pierwotną funkcję budynku. Ochroną objęto również układ przestrzenny parceli, ceglany mur ogrodzeniowy od strony południowej oraz mur oporowo-ogrodzeniowy obłożony cegłą klinkierową.

Należy przeprowadzić prace konserwatorsko-budowlane.

11. Kamienica Secesyjna (elewacje) wpisana do rejestru zabytków pod nr 1240 z dnia 22 września 1993 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 13 kwietnia 2012 r. pod nr A-1075, ul. Graniczna 4.

Kamienica wybudowana w 1910 r. w stylu secesyjnym. W 1973 r. przebudowano wewnątrz. Ochronie konserwatorskiej podlegają wyłącznie elewacje, które były remontowane w 2005 r.

Dzieła budownictwa obronnego:

1. Baszta Lontowa, wpisana do rejestru zabytków pod nr 97 z dnia 10 sierpnia 1956 r., ul. Dubois 20. Pochodząca z XV w. gotycka baszta, jest reliktem średniowiecznych murów obronnych Kołobrzegu. Obiekt bardzo cenny.

Stan techniczny wymagający pilnych prac konserwatorsko-budowlanych.

2. Baszta Więzienna, ruina wpisana do rejestru zabytków pod nr 97 z dnia 10 sierpnia 1956 r., ul. Wąska.

Ruina pochodzącej z XV w. gotyckiej baszty, która stanowiła fragment średniowiecznych murów obronnych miasta. Wewnątrz mieszczą się zachowane częściowo piwnice sklepione kolebkowe.

Obiekt w stanie dobrym.

3. Reduta Solna wpisana do rejestru zabytków pod nr 376 z dnia 10 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 31 stycznia 2020 r. pod nr A-1880, ul. Bałtycka 46.

Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1832-1836, jako system obrony portu. Reduta ma kształt lunety z zamkniętą szyją. Składa się z wału ziemnego, fosy i dwóch budowli ceglanych sklepionych kolebką. Otoczenie obiektu jest zaniedbane. Roślinność narusza strukturę zabytku, uszkodzone są cegły i fugi.

Konieczna jest rewaloryzacja obiektu. W maju 2010 r. przygotowano dla niego zalecenia konserwatorskie, w których m.in. nakazano usunąć wtórne przebudowania, przywrócić pierwotne pokrycie dachu, odtworzyć kształt fosy i przywrócić jej pierwotny przebieg, opracować program prac konserwatorskich dla magazynu w wale, zrekonstruować obwałowania wraz z odtworzeniem półki strzeleckiej na koronie wału. Należy przeprowadzić zalecane prace konserwatorskie.

4. Reduta Morast, zwana również Redutą Schilla i Redutą Bagienną wpisana do rejestru zabytków pod nr 376 z dnia 10 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 31 stycznia 2020 r. pod nr A-1880, ul. Warzelnicza.

Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1770-1774 według wzorów francuskich, jako system obrony portu. Reduta miała kształt pięcioboku, składała się z rowu wypełnionego wodą, wału ziemnego oraz ceglano-ceglanego muru, do którego przylegały budynki. W murze znajdowały się otwory strzelnicze. Przed bramą był most zwodzony.

Obiekt wspaniale odrestaurowany. Należy wykonać system nawadniający trawę.

- 5. Fort Ujście** wpisany do rejestru zabytków pod nr 376 z dnia 10 kwietnia 1964 r., w związku z reformą administracyjną przepisana 31 stycznia 2020 r. pod nr A-1880, ul. Morska 10.
Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1770-1774 według wzorów francuskich, jako system obrony portu. Była to okrągła trzykondygnacyjna, murowana z cegły wieża ze studnią oraz otworami strzelniczymi. Obecnie stoi na nim latarnia morska wybudowana w 1945 r.
Obiekt w złym stanie, wymaga przeprowadzenia prac remontowo-konserwatorskich, według opracowanego projektu budowlano-konserwatorskiego pt.: „Trzyetapowy projekt budowlano-konserwatorski remontu elewacji z tarasami oraz iluminacją obiektu Latarni Morskiej przy ul. Morskiej 10, dz. 4/1, obr. 4, Kołobrzeg” wykonanego przez Grupę Węclawowicz Kraków, na zlecenie Gminy Miasto Kołobrzeg. Należy usunąć wtórne kity, cementowe uzupełnienia oraz ustalić przyczynę podciągania wody na elewacjach trzonu latarni, usunąć luźne zaprawy, cegły oraz zaprawy cementowe, uzupełnić brakujące cegły, przeprowadzić dezynfekcję elewacji zewnętrznych, hydrofobizację, usunąć wrastającą roślinność, oczyścić z porażenia mikroorganizmami.
- 6. Kamienny Szaniec, Szaniec Waldenfelsa**, wpisany do rejestru zabytków pod nr 619 z dnia 2 sierpnia 1967 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 13 kwietnia 2012 r. pod nr A-1074, ul. Sikorskiego.
Obiekt powstał w czasie modernizacji Twierdzy Kołobrzeg w latach 1832-1836, jako część systemu obrony portu i wybrzeża. Miał kształt dużego redanu, składał się z wałów ziemnych z kazamatami oraz fosy. Od strony morza był zabezpieczony wałem z głazów. Po likwidacji twierdzy, na końcu XIX w. wybudowano na jego terenie restaurację. W latach 70-tych XX w. rozebrano kamienny wał i zlikwidowano znaczną część wału ziemnego. W latach późniejszych dalej trwała jego dewastacja. Do dziś zachowały się jedynie dwa pomieszczenia kazamatów oraz część wału, która została niemal całkowicie zabudowana wtórną zabudową.
Obiekt zdegradowany, pozbawiony naturalnego obwałowania. Wymaga wykonania pilnych prac badawczych i budowlano-konserwatorskich.
- 7. Zespół 19 Baterii Artylerii Stałej**, wpisany do rejestru pod nr A-1538 z dnia 24 października 2016 r., ul. Wiosenna.
Zespół stanowią: Stanowisko ogniowe nr 1 z zachowanym uzbrojeniem, stanowisko ogniowe nr 2-4, punkty kierowania ogniem nr 1-2, wieża radaru, pomieszczenie magazynowe, relikty tzw. Szańca Kleista: wał kamienny i kazamaty, stanowiące pozostałość po XIX w. umocnieniach jednego z punktów obrony fortyfikacji Twierdzy Kołobrzeg i relikty kolejki wąskotorowej. Zespół 19 BAS powstał w latach 50-tych XX w., jest jednym w z niewielu zachowanych świadków historii na terenie województwa zachodniopomorskiego, przykładem architektury wojskowej, przemysłowej, miejsce prezentującym działalność Dywizjonu Artylerii Nabrzeżnej. Obiekt zlokalizowany jest na terenie wojskowym.
- 8. Fort Wilczy, Wolfsberg Schanze**, wpisany do rejestru zabytków pod nr 619 z dnia 2 sierpnia 1967 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 13 kwietnia 2012 r. pod nr A-1074, ul. Fredry.
Obiekt powstał w 1807 r. jako element obrony Twierdzy od wschodu. Fort otoczony był 3 metrowym wałem, suchym rowem z palisadą i trzema rzędami wilczych dołów. To właśnie tam toczyły się ciężkie walki w 1807 r. między pruskim batalionem a oddziałami polskimi i włoskimi. W 1925 r. wewnątrz fortu przebudowano na amfiteatr. Wał ziemny i fosa istnieją do dziś. Zabytek zaniedbany i niewyeksponowany.
Należy opracować projekt renowacji i przeprowadzić badania konserwatorskie.

Obiekty techniki:

- 1. Źródło solanki**, wpisane do rejestru zabytków pod nr 618 z dnia 2 sierpnia 1967 r., ul. Źródłana pod ziemią.
Źródło solanki wykorzystywane pierwotnie do warzenia soli. Od 1830 r. ujęcie wody leczniczej zachowane w pierwotnej postaci. Z tego źródła czerpano solankę do pierwszych łaźni

solankowych zbudowanych przez Gottlieba Keutla w 1830 r. Obiekt znajduje się pod ziemią w miejscu w żaden sposób nieoznaczonym.

Należy zaznaczyć, bądź wyeksponować istnienie zabytkowego źródła.

- 2. Elektrownia miejska**, wpisana do rejestru zabytków pod nr A-275 z dnia 14 września 2006 r., ul. Łopuskiego 26-28.

Zespół budynków elektrowni miejskiej wybudowano w 1910 r. w stylu neoklasycystycznym. Interesujący kształt bryły z bogatym wystrojem architektonicznym.

Zespół stanowi świadectwo historii techniki związanej z energetyką na Pomorzu Zachodnim. Obecnie wykorzystywany tylko częściowo: cukiernia oraz sklep z używaną odzieżą.

Obiekt wymaga remontu. Wskazana jest rewitalizacja zabytku.

- 3. Portowy Elewator Zbożowy nr 6/1 – południowy**, wpisany do rejestru zabytków pod nr A-157 z dnia 12 stycznia 2004 r., ul. Portowa 41 na terenie zamkniętym Portu Morskiego w Kołobrzegu.

Dwa elewatory zbożowe (północny i południowy) wybudowano w 1929 r. w konstrukcji żelbetowej, ramowej wypełnionej ceglany murem. Bryły w stylu modernistycznym. Wewnątrz zachowała się część oryginalnego wyposażenia, w tym wagi. Obiekty są świadectwem rozwoju techniki oraz portu w Kołobrzegu. Niestety z racji ich lokalizacji na terenie zamkniętym, nie są udostępnione do zwiedzania.

Zarząd Portu Morskiego w Kołobrzegu planuje przeprowadzić inwentaryzację i ocenę stanu zabytków oraz oznakować je od strony kanału portowego. Należałoby rozważyć możliwość udostępnienia zabytków.

- 4. Portowy Elewator Zbożowy nr 6/2 – północny**, wpisany do rejestru zabytków pod nr A-157 z dnia 12 stycznia 2004 r., ul. Portowa 41 na terenie zamkniętym Portu Morskiego w Kołobrzegu.

Opis jak wyżej.

- 5. Wodociągowa Wieża Ciśnień**, wpisana do rejestru pod nr A-1575 z dnia 4 sierpnia 2016 r., ul. Budowlana.

Wieża została zbudowana w 1906 r. w stylu neogotyckim. Wieża murowana z cegły ceramicznej, została założona na planie koła o średnicy 15,5 m. Budynek trzykondygnacyjny składający się z: przyziemia, trzonu oraz części podziornikowej. Jeszcze na początku 2015 r. pełniła funkcję zbiornika wyrównawczego z zachowanymi detalami łącznie ze zbiornikiem i schodami ślimakowymi.

Obiekt wymaga przeprowadzenia badań konserwatorskimi i opracowania programu prac budowlano-konserwatorskich.

- 6. Magazyn (spichlerz) zwany katownią**, wpisany do rejestru zabytków pod nr 7 z dnia 19 kwietnia 1953 r., ul. Ratuszowa 1.

Typowy magazyn handlowy, prawdopodobnie powstał w XV w stylu gotyckim, obecna bryła wybudowana w technice murowanej wieku XVII. Obiekt po renowacji, zaadaptowany na restaurację, oznakowany.

W dobrym stanie technicznym, nie wymaga prac remontowych.

Parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni:

- 1. Park im. Stefana Żeromskiego**, wpisany do rejestru zabytków pod nr 927 z dnia 14 grudnia 1976 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 11 lipca 2016 r. pod nr A-1559, zlokalizowany pomiędzy morzem a ulicami Obrońców Westerplatte, Mickiewicza, Rodziewiczówny i Sikorskiego. W jego granicach znalazły się Park przy Pomniku Zaślubin oraz Park Nadmorski. Oba zostały założone w 1853 r. na bazie prowadzonych na wydmach od 1809 r. nasadzeń, które prowadzili sympatycy idei rozwoju kąpieliska w Kołobrzegu. Budowę graniczącej z brzegiem morza Alei Nadmorskiej rozpoczęto w 1884 r.

Park od kilku lat jest rewitalizowany, wymieniono nawierzchnie alei parkowych oraz elementy małej architektury, przeprowadzono wycinki drzew obumarłych, stwarzających zagrożenie bądź wchodzących w kolizję z dorodniejszymi drzewami, przeprowadzono kompleksowe prace pielęgnacyjne.

Należy kontynuować rewitalizację parku: odtworzyć gabinety, wprowadzić dodatkowe elementy małej architektury oraz przeprowadzić rekonstrukcję rozarium przy ul. Obrońców Westerplatte.

- 2. Park im. Aleksandra Fredry**, wpisany do rejestru zabytków pod nr 927 z dnia 14 grudnia 1976 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 11 lipca 2016 r. pod nr A-1559, zlokalizowany pomiędzy ul. Sułkowskiego, Fredry i Campingiem „Baltic”.

Park utworzony na przełomie XIX i XX w. Pierwotnie nosił nazwę Parku na Wilczym Wzgórzu. Był to park krajobrazowy typu obwodnicowego z charakterystycznym motywem obwodnicy podwójnej prowadzonej po obrzeżu parku, której odcinki zachowały się do dnia dzisiejszego. Zdeprawowany w czasie działań wojennych. Prace rewitalizacyjne prowadzone są od 2006 r. M.in. usunięto podrost oraz wykonano inwentaryzację dendrologiczną. W parku występują ciekawe taksony drzew m.in. cyprysniki błotne, które są pomnikami przyrody.

W 2019 r. opracowano projekt pt. „*Rewitalizacja Parku Fredry w Kołobrzegu*”, którego założeniem jest adaptacja parku do współczesnych potrzeb użytkowych z poszanowaniem zachowanej substancji zabytkowej - nawiązujący do jego historycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej. Adaptacja parku im. A. Fredry do współczesnych potrzeb użytkowych uwzględnia zachowanie go w jak najbardziej autentycznej postaci, z poszanowaniem zachowanej substancji zabytkowej. Projektowane działania na terenie parku zostały ukierunkowane na zachowanie układu integralności przestrzennej i kompozycyjnej, w szczególności układu komunikacyjnego parku, który nawiązuje do pierwotnego układu dróg i ścieżek utrwalonych w dokumentacji ewidencyjnej parku. W proponowanych rozwiązaniach uwzględniono rekultywację terenu poprzez przywrócenie właściwych stosunków wodnych, powstrzymanie procesu zarastania. Nowo projektowane elementy infrastruktury oraz małej architektury mają formę neutralną i zachowują jednorodność kompozycyjną. Oświetlenie zakomponowane jest w sposób harmonizujący, odpowiedni z charakterem miejsca, uwzględniającym zróżnicowanie oświetlenia użytkowego i akcentującego najcenniejsze elementy kompozycji (cenny stary drzewostan).

Należy kontynuować prace przy rewitalizacji parku.

- 3. Park im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego** wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1057 z dnia 22 marca 2012 r., zlokalizowany pomiędzy ul. Bogusława X i Stramniczką.

Urządzony prawdopodobnie w 1873 r. w okresie likwidacji pierścienia fortyfikacji wokół twierdzy, z wykorzystaniem elementów fortyfikacji tj. rowu fortecznego, wałów i lunety Lębork. Pierwotnie nosił nazwę Parku im. Joachima Christiana Nettelbecka. Jest to park krajobrazowy z zachowanym cennym starodrzewem. Od kilku lat prowadzona jest jego rewitalizacja. Oczyszczono między innymi staw, wzmocniono skarpy, wprowadzono nowe nasadzenia oraz wykonano aktualizację inwentaryzacji dendrologicznej.

Realizowane są prace zmierzające do podniesienia walorów estetycznych parku oraz prace adaptacyjne mające na celu dostosowania go do współczesnych potrzeb użytkowych, w tym wykonanie nawierzchni dla osób niepełnosprawnych.

Wskazane jest wyeksponowanie elementów historycznych fortyfikacji oraz kontynuowanie prac konserwacyjno-pielęgnacyjnych na drzewostanie.

- 4. Park im. Jedności Narodowej**, wpisany do rejestru zabytków pod nr 927 z dnia 14 grudnia 1976 r., w związku z reformą administracyjną przepisany 11 lipca 2016 r. pod nr A-1559, zlokalizowany pomiędzy morzem a ulicami Arciszewskiego i Jedności Narodowej.

Urządzony w 1971 r. na terenie dawnego, ewangelickiego cmentarza z XIX, który zamknięto po II wojnie światowej. Granice obiektu w porównaniu ze stanem pierwotnym uległy przesunięciu (w gestii Marynarki Wojennej znajduje się pas cmentarza o szerokości ok. 40 m).

Należy kontynuować prace konserwacyjno-pielęgnacyjne drzewostanu.

5. Plac im. płk. Anatola Przybylskiego, wpisany do rejestru zabytków pod nr A-85 z dnia 29 listopada 2001 r., zlokalizowany pomiędzy ulicami Dubois, Ratuszową, Katedralną i Walki Młodych. Utworzony ok. 1900 r. po niwelacji dzieł fortecznych twierdzy. Pierwotnie nosił nazwę Placu Słowiańskiego i stanowił miejsce jarmarków i parad wojskowych. Ok. 1920 r. został zagospodarowany na skwer miejski. Zachowany pierwotny układ kompozycyjny. Obecnie pełni funkcję ciągu komunikacji pieszej. Wykonano projekt rewitalizacji zieleni.

Należy przeprowadzić prace konserwacyjno-pielęgnacyjne zieleni.

6. Zespół parkowo-ogrodowy: Park Teatralny, Plac Koncertów Porannych z aleją lipową i dawna promenada z aleją kasztanową wpisany do rejestru zabytków pod nr A-1484 z dnia 14 grudnia 2015 r., zlokalizowany pomiędzy ulicami Spacerową, Towarową, Zdrojową i Solną. Dawna promenada, obecnie część ul. Spacerowej, jest reliktem unikatowego założenia pochodzącego ze średniowiecza tzw. Reeper Bahn – traktu w kształcie trójkąta łączącego port u ujścia Parsęty z miastem. Założenia parkowe przy dawnej promenadzie powstały w XIX w., w czasie rozwoju kurortu nadmorskiego.

Wskazane jest przeprowadzenie rewaloryzacji Parku Teatralnego oraz ul. Spacerowej.

5.3.1.2 Zabytki ruchome

Większość zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków znajduje się w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP. Są to najczęściej gotyckie lub barokowe elementy jej wyposażenia ściśle powiązane z historią świątyni. W wyposażeniu bazyliki znajdują się zabytki niejednokrotnie unikalne w skali regionu. Sporą grupę zabytków ruchomych stanowią płyty nagrobne.

Większość zabytków ruchomych znajdujących się w Bazylice jest po zabiegach konserwatorskich. Zabytki ruchome z Ratusza zostały również poddane zabiegom konserwatorskim.

- 1. Świecznik wiszący Schliffenów** wpisany do rejestru zabytków pod nr 2 z dnia 15 maja 1995 r., 1523 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
- 2. Świecznik siedmioramienny** wpisany do rejestru zabytków pod nr 294 z dnia 27 września 1960 r., 1397 r. Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
- 3. Ołtarz szafkowy tryptyk „Ostatniej Wieczerzy”** wpisany do rejestru zabytków pod nr 36 z dnia 15 lipca 1969 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
- 4. Obrazy** wpisane do rejestru zabytków pod nr 37 z dnia 15 lipca 1969 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu:
  - „Pokłon Trzech Króli” z 1500 r.,
  - „Alegoria Cnót Kobietych” z 1494 r.,
  - „Rycerz na cmentarzu” z 1492 r.,
  - „Ukrzyżowanie” z 1 połowy XVI w.,
  - „Sen Jakuba” z XVI w. „Ecce Homo” z 1640 r.,
  - „Uzdrowienie Naamana” z 1701 r.,
  - „Portret Duchownego” z XVIII w.
- 5. Fragment steli rajców miejskich** (cztery policzki) oraz dwie rzeźby na plebanii, wpisane do rejestru pod nr 38 z dnia 15 lipca 1969 r., 1340 r., Bazylika Mniejsza p.w. Wniebowzięcia NMP w Kołobrzegu.
- 6. Wyposażenie i wystrój Ratusza**, zachowanego sprzed neogotyckiej przebudowy, wpisane do rejestru zabytków pod nr 39 z dnia 15 lipca 1969 r., w związku z reformą administracyjną przepisane 13 lutego 2012 r. pod nr B-499:
  - późnorenesansowa, rzeźbiona balustrada schodów,
  - dwa barokowe kinkiety i cztery świeczniki wiszące w sali posiedzeń rady,
  - kanapa rokokowa z 1795 r. w gabinecie Przewodniczącej Rady Miasta.

7. **Obraz „Ukrzyżowanie”** wpisany do rejestru zabytków pod nr 75/B z dnia 15 marca 1971 r., plebania Parafii pw. Wniebowzięcia NMP.
8. **Obiekty w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP** w Kołobrzegu, wpisane do rejestru zabytków pod nr 202/B 1-6 z dnia 20 lipca 1993 r.:
- świecznik „Korona Holkenów”, gotyk, 1420 r.,
  - polichromia ścienna „Barwny Filar”, gotyk, ok. 1400 r.,
  - polichromia ścienna „Panny Mądre i Niemądre”, gotyk XV w.,
  - epitafium Pawła Kameke, barok, pocz. XVIII w.,
  - płyta nagrobna Pawła Damnitz i Gertrudy Podewils, renesans, k. XVI w.,
  - płyta nagrobna Gaspara Kameke, renesans 1605 r.
9. **Obiekty w Bazylice Mniejszej p.w. Wniebowzięcia NMP** w Kołobrzegu, wpisane do rejestru zabytków pod nr B-53 z dnia 09 lutego 2006 r.:
- zespół 21 kamiennych płyt nagrobnych od XV do XVIII w.,
  - zespół gotyckich polichromii ściennych na ścianach i sklepieniach podwieżowych z ok. 1400 r.,
  - barokowa polichromia ścienna w postaci kartusza z datą 1617 r.,
  - barokowa płaskorzeźba „Ostatnia Wieczerza” z k. XVII w.,
  - gotycka predella tzw. Anielska z ok. 1500 r.,
  - barokowe zwieńczenie epitafium z k. XVII w.,
  - neogotycki świecznik stojący z 1903 r.
10. **Elementy wyposażenia Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP** w Kołobrzegu, wpisane do rejestru zabytków pod nr B-84 z dnia 21 sierpnia 2009 r.:
- rzeźba Pieta, późny gotyk, 4 ćw. XV w., nieznaną rzeźbiarz pomorski,
  - płaskorzeźba – Antaba, kopia wczesnogotyckiego zabytku, około 1889 r., pracownia odlewnicza Kunstgewerbemuseum z Berlina.

5.3.1.3 Zabytki archeologiczne

1. **Wczesnośredniowieczne warzelnie soli, stanowisko nr 2**, wpisane do rejestru zabytków pod nr 284 z dnia 19 kwietnia 1960 r., znajdujące się w północnej części Wyspy Solnej między Parsętą a Kanałem Drzewnym w Kołobrzegu, po obu stronach toru kolejowego biegnącego z Kołobrzegu do Trzebiatowa. Obszar ca 2,5 ha.
2. **Osada otwarta, stanowisko nr 1**, wpisane do rejestru zabytków pod nr 751 z dnia 25 lipca 1969 r., położone na lewym brzegu rzeki Parsęty w odległości 2,2 km na południe od centrum miasta. Odkryta warstwa kulturowa datowana na okres wczesnośredniowieczny oraz ślady przystani rybackiej.

5.3.2 Ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

We wszystkich planach wymienionych w rozdziale 5.1.4 znajdują się zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego. M.in. wskazywane są strefy ochrony konserwatorskiej, ochrony krajobrazu kulturowego i ochrony ekspozycji krajobrazu kulturowego oraz obiekty objęte ochroną konserwatorską. Dla obiektów i budynków wskazanych do ochrony w planach ustala się m.in. prowadzenie działań mających na celu zachowanie ich historycznego wyglądu ze szczególnym uwzględnieniem historycznie ukształtowanych elementów, takich jak:

- forma i proporcja bryły,
- forma, nachylenie i rodzaj pokrycia dachowego,
- rozmieszczenie, proporcje i podział otworów okiennych i drzwiowych,
- rodzaj detalu architektonicznego.

W przypadku konieczności wyburzenia ze względu na zły stan techniczny obiektu wskazanego do ochrony planem, ustala się nakaz opracowania inwentaryzacji z koniecznością przekazania jednego egzemplarza do archiwum właściwego Urzędu Ochrony Zabytków.

5.4 GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prezydent miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków na podstawie art. 22 ust. 5 ww. ustawy są ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków zostały omówione w rozdziale 5.3.1.

5.4.1 Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Pismem znak DZ-K-4142/29/EK/2010 z dnia 3 grudnia 2010 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r., Nr 75, poz. 474), Prezydent Miasta Kołobrzeg po raz pierwszy otrzymał od Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie Delegatury w Koszalinie wykaz innych zabytków nieruchomych znajdujących się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

Wykaz obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków jest wykazem otwartym i może ulec zmianie w przypadku pojawienia się nowych okoliczności.

Pismem znak ZN.K.5133.1.2015.AF z dnia 23 lipca 2015 r. Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie przesłał Prezydentowi Miasta Kołobrzeg zmieniony wykaz obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Następnie pismem znak DZ.K.5133.2.2016.BM z dnia 3 października 2016 r.. WUOZ w Szczecinie Delegatura w Koszalinie zawiadomił Prezydenta Miasta Kołobrzeg o włączeniu do wojewódzkiej ewidencji zabytków części Dzielnicy Uzdrawiskowej w granicach ulic: Waszyngtona, Rodziewiczówny, Sikorskiego, Grottgera, części Zdrojowej i części Kasprowicza.

Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków są wyszczególnione w wykazie obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, stanowiącym Załącznik nr 1 do niniejszego programu.

W powyższym wykazie znajdują się:

• stanowiska archeologiczne	45 obiektów,
• kamienice i domy mieszkalne	42 obiekty,
• obiekty obronne, wojskowe i koszary	10 obiektów,
• cmentarze	9 obiektów,
• budynki użyteczności publicznej	6 obiektów,
• pensjonaty	14 obiektów,
• układ urbanistyczny	1 obiekt.

Na szczególną uwagę zasługują:

- dawne pensjonaty uzdrawiskowe, które są świadectwem historii Uzdrawiska Kołobrzeg,
- obiekty po Twierdzy Kołobrzeg: Brama Radzikowska, jedyna zachowana brama dawnej Twierdzy Kołobrzeg, Bastion Magdeburg,
- obiekty garnizonowe: budynek żandarmerii z ogrodzeniem i kasyno na ul. ppor. E. Łopuskiego,
- obiekty użyteczności publicznej: biblioteka i łaźnia miejska przy ul. Frankowskiego,
- dawne cmentarze, które nie istnieją w świadomości mieszkańców i turystów,
- zespół kamienic zlokalizowanych przy ul. Zygmuntowskiej.

5.4.2 Zabytki nieruchome wyznaczone przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg w porozumieniu z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

W latach pomiędzy 1998 r. i 2004 r. przeprowadzono inwentaryzację obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Kołobrzegu, które powstały przed 1939 r. Dla wszystkich ww. obiektów zostały wykonane wówczas tzw. karty adresowe, których jeden egzemplarz przekazano do ZWKZ w Szczecinie Delegatury w Koszalinie. W 2007 r. karty zostały zweryfikowane poprzez usunięcie obiektów wyburzonych oraz korekty adresów i uznane za gminną ewidencję zabytków, na podstawie której opracowano „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2009-2012”. Realizacja ww. programu wykazała, że w prowadzonej przez Prezydenta Miasta Kołobrzeg ewidencji znajdują się obiekty, które straciły znamiona zabytkowe. Przepisy ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r., Nr 75, poz. 474) zwiększyły rangę wpisu obiektu do gminnej ewidencji zabytków, ustalając dla nich konieczność uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich inwestycji budowlanych. Uwzględniając konsekwencje prawne ujęcia obiektu w gminnej ewidencji zabytków oraz procedurę jej tworzenia, która nie uwzględnia udziału właścicieli obiektów zabytkowych, Prezydent Miasta Kołobrzeg w lutym 2012 r. przystąpił do weryfikacji obiektów wyznaczonych przez niego do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków. Po przeprowadzeniu procedury, która m.in. obejmowała wizje w terenie i konsultacje społeczne oraz uzyskanie opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Zarządzeniem Nr 87/14 z dnia 21 października 2014 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg przyjął gminną ewidencję zabytków miasta Kołobrzeg.

Należy nadmienić, że gminna ewidencja zabytków jest wykazem otwartym i może ulec zmianie w przypadku pojawienia się nowych okoliczności. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków został zmieniony Zarządzeniami Prezydenta Miasta Kołobrzeg: Nr 5/16 z dnia 12 stycznia 2016 r., Nr 87/17 z dnia 12 września 2017 r. i Nr 122/20 z dnia 27 lipca 2020 r. Aktualny wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków znajduje się na stronie www.zabytki.kolobrzeg.eu.

Na szczególną uwagę zasługują kompleksy budynków powojennych zlokalizowanych przy ul. Jedności Narodowej, ul. ppor. E. Łopuskiego i ul. Mazowieckiej. Są one jednorodnie stylistycznie, eklektyczne. Wspomniane budynki w większości zostały zrewitalizowane.

Znajdujące się w wykazie obiekty użyteczności publicznej mają duże znaczenie dla przestrzeni kulturowej miasta. Należy tu wymienić zwłaszcza modernistyczne budynki dworca kolejowego czy banku na ul. ppor. E. Łopuskiego, Urzędu Miasta Kołobrzeg (dawnego gimnazjum), Hotelu Centrum (dawnego starostwa), czy Kościoła pw. Podwyższenia Świętego Krzyża przy ul. Jedności Narodowej.

Do gminnej ewidencji zabytków został włączony jeden z symboli miasta Pomnik Zaślubin Polski z Morzem.

5.5 ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Najważniejszymi zabytkami gminy są elementy dziedzictwa kulturowego wyróżniające nasze miasto na tle innych. Wśród nich zwracają uwagę zabytki związane z jego uzdrowiskowym charakterem, zwłaszcza zieleń. Szczególne znaczenie dla gminy ma tzw. Lasek Załęże (dawniej Maikulhe), który jest prawdopodobnie najstarszym parkiem w Polsce. Powstał na początku XVII w. i był pierwszym parkiem uzdrowiskowym Kołobrzegu. Również inne parki (Park im. Stefana Żeromskiego, Park im. Aleksandra Fredry, Park Teatralny, Parki im. Gen. J. H. Dąbrowskiego), zieleńce i skwery powstałe pod koniec XIX w. w czasie rozwoju uzdrowiska, stanowią ogromną wartość kulturową miasta.

Należy także podkreślić wyjątkowość innego zabytku związanego z rozwojem uzdrowiska, całkowicie ukrytego i nieistniejącego w naszej świadomości. Jest nim źródło solanki przy ul. Źródlanej, kolebka kołobrzesckiego uzdrowiska. To właśnie z niego czerpano solankę do pierwszych łaźni solankowych.

Kolejnymi elementami dziedzictwa kulturowego charakterystycznymi dla Kołobrzegu są pozostałości Twierdzy Kołobrzeg, którą był on przez ponad 200 lat. Pamiątki dawnej przeszłości militarnej są mocno

kojarzonym z miastem elementem krajobrazu. Przykładem jest chociażby wybudowana na Forcie Ujście latarnia morska, która jest wizytówką Kołobrzegu. Również inne relikty Twierdzy wpisały się w przestrzeń miasta i zwiększają jej wartość kulturową. Na wizerunek Kołobrzegu wpływają zwłaszcza obiekty usytuowane w porcie i na plaży (obie reduty, Kamienny Szaniec oraz Szaniec Kleista).

Jednym z najcenniejszych zabytków Kołobrzegu jest neogotycki Ratusz wybudowany w 1832 r. Posiada on nietypową bryłę, stylizowaną na średniowieczny zamek. Prawdopodobnie jest to jedyny taki ratusz w Polsce. Został zaprojektowany przez wybitnego, pruskiego architekta Karla Fridricha Schinkela, uważanego za pioniera naukowego podejścia do zagadnień konserwacji zabytków.

Najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Kołobrzegu jest Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia NMP zwana „Katedrą” lub „Kolegiatą”, której budowę rozpoczęto na przełomie XIII i XIV w. Jej budynek z poszerzonym korpusem nawowym i potężnym masywem zachodniego bloku wieżowego jest czymś absolutnie wyjątkowym. Obiekt w swej formie ostatecznej jest wynikiem długotrwałego procesu twórczego, ciągnącego się przez dwa wieki. Świątynia jest wspaniałym przykładem niemieckiego gotyku ceglastego, wyróżniającego się nie tylko strzelistością budowli, lecz także masywną monumentalnością wnętrza. Jest ona jedynym w Polsce kościołem halowym pięcionawowym. Architektura budynku oraz zachowane elementy wyposażenia wnętrza potwierdzają bogactwo hanzeatyckiego Kołobrzegu. Od początku swego istnienia „Katedra” była najbardziej charakterystycznym elementem panoramy Kołobrzegu, co potwierdzają najwcześniejsze ilustracje miasta. Przez stulecia stanowiła jedyną dominantę na tym obszarze.

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

6.1 ANALIZA SWOT

Dla oceny stanu dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu i określenia możliwości jego wykorzystania posłużono się analizą SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Analizowane czynniki podzielono według dwóch kryteriów: miejsca występowania oraz charakteru oddziaływania. Wyróżniamy elementy wewnętrzne (czyli w obrębie analizowanej organizacji, jednostki) i zewnętrzne wobec niej (czyli zachodzące w otoczeniu). Biorąc pod uwagę kryterium charakteru oddziaływania, czynniki dzielimy na pozytywne oraz negatywne:

- **czynniki wewnętrzne pozytywne (strengths)** – mocne strony jednostki, to cechy wyróżniające analizowaną gminę, stanowiące jej przewagę konkurencyjną w stosunku do innych gmin o podobnym charakterze,
- **czynniki wewnętrzne negatywne (weaknesses)** – słabe strony jednostki, będące konsekwencją ograniczeń szeroko rozumianych zasobów,
- **czynnik zewnętrzne pozytywne (opportunities)** – szanse, korzystne tendencje w otoczeniu zewnętrznym danej jednostki, które właściwie wykorzystane mogą stanowić dla niej istotny impuls rozwojowy,
- **czynniki zewnętrzne negatywne (threats)** – zagrożenia, niekorzystne zjawiska zewnętrzne, które mogą być poważną barierą rozwoju dla danej jednostki; istniejące zagrożenia wyraźnie osłabiają też silne strony gminy, a także mogą poważnie ograniczyć możliwość wykorzystania pojawiających się szans rozwojowych.³

³ Planowanie strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego ISBN:978-83-7610-325-9, str.104

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Bogata w wydarzenia ponad 1000-letnia historia miasta, • Zachowany historyczny układ starego miasta, • Zabytki pochodzące z różnych okresów, • Zabytek o znaczeniu ponadregionalnym – średniowieczna katedra, • Duża ilość cennych dzieł sztuki sakralnej, • Występowanie zabytków rejestrowych, które są udostępnione do zwiedzania, • Dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego, • Zaangażowanie samorządu w kwestie ochrony zabytków, m.in. przygotowanie i realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami oraz prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, • Obecność Miejskiego Konserwatora Zabytków, • Dobre oznakowanie zabytków rejestrowych (w tym tablice informacyjne), • Wstępowanie pięknie odrestaurowanych zabytków (katedra, Reduta Morast), • Atrakcyjne położenie geograficzne miasta, • Wysokie walory krajobrazu i środowiska przyrodniczego, • Uchwała o możliwości otrzymania dotacji na prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, 	<ul style="list-style-type: none"> • Część zabytków rejestrowych jest w złym stanie technicznym i wizualnym, wymagają pilnych remontów, • Niewiele produktów turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym, • Brak ukierunkowania miasta na rozwój tzw. turystyki kulturowej, • Brak konsekwentnej i spójnej dla różnych instytucji czy środowisk polityki względem dziedzictwa kulturowego, • Muzea zlokalizowane na terenie miasta posiadają nieodpowiednie zasoby lokalowe, które ograniczają ich rozwój, • Ekspozycje muzealne w większości są prezentowane w sposób przestarzały tj. wystawienie eksponatów z opisem: brak zastosowania nowoczesnych technologii które uatrakcyjniłyby ekspozycję, w tym multimediiów (np. audioprzewodników), dostosowania sposobu zwiedzania do różnych grup (np. wiekowych) itp., • Małe poczucie tożsamości lokalnej wśród mieszkańców, • Niewystarczająca promocja bogatej historii miasta (skupianie się na 2 okresach: bój o Kołobrzeg w czasie II wojny światowej i okres Hanzy (Targ Solny), • Brak wystawy obrazującej przekrojowo i chronologicznie całą historię miasta i regionu, nie tylko polską czy średniowieczną, • Obecność dysharmonizującej zabudowy wielorodzinnej oraz tymczasowych obiektów budowlanych w śródmieściu miasta o historycznym układzie, • Chaos wizualny i stylistyczny spowodowany reklamami oraz nieuporządkowaną, dowolną kolorystyką budynków, zwłaszcza w zabytkowym centrum miasta, • Małe wykorzystanie i promocja dziedzictwa niematerialnego, • Brak planu zagospodarowania przestrzennego dla zabytkowego śródmieścia miasta, • Brak stosowania sankcji w związku z niewywiązywaniem się właścicieli obiektów zabytkowych z obowiązku właściwego utrzymania obiektów, • Duże natężenie ruchu samochodowego w obrębie zabytkowego centrum miasta,

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Niewiele zabytków wysokiej klasy w sąsiadujących gminach, • Brak nowoczesnego muzeum na całym wybrzeżu pomiędzy Szczecinem i Gdańskiem, • Zwiększanie się zainteresowania turystyką kulturową, • Dobre połączenie drogowe –S6, • Miasto postrzegane jest jako atrakcyjne przez inwestorów, • Działania państwa i województwa niekierunkowanego na dziedzictwo kulturowe, jako cennego waloru kraju oraz potencjału regionu (strategie, plany itp.), • Realizacja Zachodniopomorskich Dni Dziedzictwa, • Występowanie środków pomocowych np. unijnych, z budżetu państwa, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i innych, • Promowanie przez MKiDN dobrych przykładów zaangażowania samorządów w ochronę dziedzictwa kulturowego, np. Konkurs „Samorząd dla dziedzictwa”, 	<ul style="list-style-type: none"> • Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację programu, • Możliwość „nie wpasowania” zadań programu w cele programów unijnych i MKiDN, • Brak właściwego nadzoru (np. konserwatorskiego) nad realizacją inwestycji wynikającego np. ze zbyt małej kadry instytucji konserwatorskich, skutkujący niewystarczającą ochroną stanowisk archeologicznych, inwestorzy prowadzą prace ziemne bez szczególnej dbałości o możliwe znaleziska bądź je ukrywają,

6.2 PODSUMOWANIE REALIZACJI „GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA KOŁOBRZEG NA LATA 2016 -2019”

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla miasta Kołobrzeg na lata 2016-2019” został przyjęty uchwałą Rady Miasta Kołobrzeg Nr XVII/219/16 z dnia 1 marca 2016 r.

Analiza składanych co 2 lata Radzie Miasta Kołobrzeg sprawozdań potwierdza, że ww. program był przez gminę realizowany. Zdecydowana większość zadań ustalonych na okres obowiązywania programu została wykonana albo przynajmniej rozpoczęta. Poniżej wymieniono najważniejsze osiągnięcia dla następujących, przyjętych celów priorytetowych:

• ZACHOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA

- na wniosek Miejskiego Konserwatora Zabytków w Kołobrzegu w 2016 r. wpisano do rejestru zabytków 19 Baterię Artylerii Stałej, zespół budynków dawnej poczty, zespół zabudowy dawnego Państwowego Gimnazjum Katedralnego i Gimnazjum Realnego (ob. LO Kopernik), wodociągową wieżę ciśnień oraz zespół budynków dawnego Sądu Obwodowego ob. Komendy Powiatowej Policji),
- zabezpieczono trwałą ruinę Baszty Więziennej,
- przygotowano projekt przebudowy ul. Spacerowej i złożono wniosek o jej dofinansowanie do RPO WZ,
- Gmina Miasto Kołobrzeg kupiła Basztę Lontową, najstarszy, niesakralny zabytek nieruchomy Kołobrzegu,
- Wyremontowano elewację Akademii Rycerskiej,
- rozpoczęto prace projektowe związane z zagospodarowaniem średniowiecznych piwnic Ratusza,

- **DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO ORAZ WIZERUNKU MIASTA**

- przeprowadzono kompleksową renowację Reduty Morast do wyglądu historycznego wraz z utworzeniem nowych miejsc postojowych wokół zabytkowych wałów, obiekt na chwilę obecną jest najlepiej zachowanym zabytkiem fortyfikacyjnym w mieście,
- przygotowano Szlak Trzech Fortów - trasę turystyczną, która ma połączyć trzy obiekty pochodzące z okresu Twierdzy Kołobrzeg: Redutę Solną, Redutę Morast oraz Fort Ujście,
- realizowano imprezy promujące historię Kołobrzegu: Zaślubiny z morzem, Bój o Kołobrzeg, Hanzeatycki Targ Solny,

- **BUDOWA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ I WIĘZI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM ORAZ PRZEKONANIA O POTRZEBIE JEGO ZACHOWANIA**

- coroczna organizacja patriotycznych imprez rocznicowych,
- organizacja konkursów historycznych i działań edukacyjnych,
- oznakowanie zabytków,
- realizacja imprez mających na celu podkreślenie morskich i militarnych tradycji miasta.

Powyższy program został zgłoszony w czerwcu 2020 r. do Ogólnopolskiego Konkursu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków pod nazwą „Samorząd dla Dziedzictwa”, nagradzającego gminy za modelowe opracowywanie i wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami.

7 CELE PRIORYTETOWE - KIERUNKI - ZADANIA

Na podstawie przeprowadzonej analizy dokumentów strategicznych i planistycznych oraz dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu wyznaczono cele priorytetowe, wieloletnie, które należy traktować równorzędnie:

- **Cel priorytetowy 1 – Zachowanie krajobrazu kulturowego miasta**
- **Cel priorytetowy 2 - Dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wizerunku miasta**
- **Cel priorytetowy 3 - Budowa tożsamości regionalnej i więzi z dziedzictwem kulturowym oraz przekonania o potrzebie jego zachowania**

Wieloletnie cele perspektywiczne uszczegółowiono poprzez określenie najistotniejszych kierunków działań:

CEL PRIORYTETOWY 1		
ZACHOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA		
Kierunki	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2021-2024
1. Ochrona zabytków miasta	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	Uzupełnianie oraz aktualizowanie informacji o obiektach ujętych w GEZ, dostępnych na stronie www.zabytki.kolobrzeg.eu
	Wpis do rejestru zabytków wyjątkowych i szczególnie cennych dla dziedzictwa kulturowego Kołobrzegu obiektów oraz miejsc	Promowanie, lobbowanie wpisu do rejestru zabytków: <ul style="list-style-type: none"> • Lasku Załęże dawniej Maikuhle – najstarszego parku uzdrowiskowego miasta, • obiektów po Twierdzy Kołobrzeg: Brama Radzikowska, Bastion Magdeburg,

		<ul style="list-style-type: none"> • obiektów po dawnych garnizonach: budynek żandarmerii z ogrodzeniem i kasyno (obecnie Piast) na ul. ppor. E. Łopuskiego, • obiektów użyteczności publicznej: biblioteka i łaźnia miejska przy ul. Frankowskiego,
	Działania na rzecz wprowadzenia nowych form ochrony zabytków – pomnika historii	Ustanowienia Bazyliki konkatedralnej wraz z otoczeniem pomnikiem historii
	Ochrona zabytków techniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rewaloryzacja oraz prace konserwacyjne zabytkowych elewatorów zbożowych w porcie 2. Prace remontowo-konserwacyjne oraz wyeksponowanie zabytkowych urządzeń techniki wieży ciśnień 3. Współpraca z właścicielami niszczących zabytków techniki m.in: elektrowni miejskiej na ul. Łopuskiego
	Ochrona zabytkowych założeń zieleni miejskiej, w tym dawnych cmentarzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prace konserwatorskie przy zabytkowej zieleni w Parku im. Aleksandra Fredry 2. Prace konserwatorskie przy zabytkowej zieleni na Placu im. Płk. Anatola Przybylskiego 3. Przebudowa ul. Spacerowej – pierwszej promenady miasta oraz prace konserwatorskie przy zabytkowej zieleni w Parku Teatralnym 4. Przeprowadzenie prac pielęgnacyjno-utrzymawczych na terenie dawnych cmentarzy 5. Oznakowanie zabytkowych cmentarzy
	Ochrona dóbr kultury współczesnej	Utworzenie katalogu dóbr kultury współczesnej
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Ochrona zabytków archeologicznych	Wypracowanie sposobu ochrony zabytków archeologicznych np. specjalna uchwała Rady Miasta Kołobrzeg
	Rewitalizacja Baszty Lontowej	Zabezpieczenie zabytku, jego renowacja oraz zagospodarowanie i udostępnienie obiektu
	Zabezpieczenie zabytku wpisanego do rejestru 19. Baterii Artylerii Stałej	Zabezpieczenie 19. Baterii Artylerii Stałej przed zniszczeniem powodowanym przez erozję brzegu morskiego oraz oznaczenie zabytku

CEL PRIORYTETOWY 2 DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO ORAZ WIZERUNKU MIASTA		
Kierunki	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2021-2024
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Rozwój istniejących turystycznych tras kulturowych oraz tworzenie nowych	1. Budowa i promocja Szlaku Trzech Fortów (od Reduty Solnej, przez Redutę Morast do Fortu Ujście) 2. Budowa Szlaku Walk o Kołobrzeg
	Budowa i rozwój produktów turystycznych, w tym: Twierdza Kołobrzeg,	Zwiększenie znaczenia pozostałości fortyfikacji nowożytnych w rozwoju turystyki: rewitalizacja fragmentu fortyfikacji głównych – Fort Magdeburg i Parku im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, wykorzystanie na funkcje kulturowo-turystyczne
	Zwiększenie dostępności kołobrzeskich zabytków, w tym obiektów kultury w nich zlokalizowanych np. muzeów	Udostępnienie zabytków dla osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich, niedowidzących i niedosłyszących
2. Budowa wizerunku miasta na bazie dziedzictwa kulturowego	Realizacja corocznych imprez bazujących na historii Kołobrzegu	1. Bój o Kołobrzeg 2. Zaślubiny Polski z morzem 3. Targ Solny 4. Twierdza Kołobrzeg 5. Impreza związana z Ludowym Wojskiem Polskim
	Ochrona miejsc historycznych oraz miejsc pamięci	Ustawienie przy Forcie Wilczym w Parku im. Aleksandra Fredry głazu z informacją o żołnierzach polskich I PP oraz pruskich poległych w walkach o Fort Wilczy w 1807 r.

CEL PRIORYTETOWY 3		
BUDOWA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ I WIĘZI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM ORAZ PRZEKONANIA O POTRZEBIE JEGO ZACHOWANIA		
Kierunki	Zadania	Propozycja działań do realizacji w latach 2021 - 2024
1. Budowa tożsamości regionalnej	Systematyczna edukacja dzieci i młodzieży.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Współorganizacja gier edukacyjnych i terenowych, których uczestnicy mają do wykonania konkretne zadania, co ułatwi zapoznanie się z historią i zasobami dziedzictwa dzięki zabawie, czyli w sposób najbardziej dla dzieci przystępny 2. Organizacja lekcji i konkursów historycznych
	Popularyzatorskie działania wizualne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizowanie w instytucjach kultury i budynkach użyteczności publicznej wystaw, pokazów na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków 2. Realizacja imprez dotyczących rocznic historycznych
	Aktywizacja społeczna i instytucjonalna na rzecz dziedzictwa – zwiększanie świadomości społecznej związanej z ochroną zabytków w mieście	Wspieranie rozwoju stowarzyszeń, fundacji, inicjatyw obywatelskich działających w obszarze dziedzictwa materialnego i niematerialnego w ramach otwartych konkursów ofert na zadania ujęte w Programie Współpracy z organizacjami pozarządowymi
	Podkreślanie tradycji miasta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tradycje militarne, w tym coroczne imprezy wymienione w celu 2, kierunku 2 2. Tradycje morskie i żeglarskie
	Rozpowszechnianie informacji o zabytkach miasta	Umieszczanie na stronach miasta informacji o zabytkach, dziedzictwie kulturowym i ich aktualizacja
2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja dziedzictwa kulturowego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom np.: mapa Twierdzy Kołobrzeg pokazującej wszystkie zachowane fortyfikacje 2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek ukazujących kołobrzeskie zabytki 3. Konkurs dla organizacji pozarządowych i stowarzyszeń związany z promocją dziedzictwa kulturowego gminy
	Popularyzacja dziedzictwa kulturowego miasta	Wspieranie idei rozwoju kołobrzeskich muzeów i innych miejsc popularyzujących dziedzictwa kulturowe miasta

	Udział w Zachodniopomorskich Dniach Dziedzictwa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja imprez na terenie miasta 2. Kontynuacja współpracy z organizatorami EDD na terenie województwa: BDZ Szczecin, NID O/T Szczecin 3. Współpraca z Kołobrzeską Lokalną Grupą Rybacką Morze i Parsęta
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną.	Podjęcie działań zmierzających do oznakowania, po wpisaniu nowych obiektów do rejestru zabytków
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontynuacja działań związanych z ustawianiem tablic informacyjnych dotyczących historii i walorów zabytków (nie tylko rejestrowych) 2. Bezpłatne ulotki - przewodniki po zabytkach miasta (nie tylko rejestrowych).
	Promocja dziedzictwa niematerialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Warzelnictwo 2. Herb miasta 3. Promocja strzelectwa czarnoprochowego opartego o działalność Bractwa Kurkowego w Kołobrzegu

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja założeń programu osiągnięta będzie poprzez zadania wskazane w rozdziale 7. Dostępne instrumentarium, służące do realizacji założeń programu, w dużej mierze wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działaniach, umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno-ekonomicznych.

Instrumenty prawne – wynikające z obowiązujących przepisów prawa, w tym:

- wynikające z przepisów ustawowe dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- wynikające z przepisów ustawy o podatkach i opłatach lokalnych,
- zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

Instrumenty koordynacji - uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju gminy, programach rozwoju infrastruktury (np. komunikacyjnej), programie rewitalizacji, programie ochrony środowiska przyrodniczego i innych dokumentach strategicznych. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, promocja zabytków, współdziałanie z organizacjami społecznymi. Organizacja konkursów szkolnych, konferencji tematycznych dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z miejskim konserwatorem zabytków) stanu zachowania zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (w tym rejestrowych) oraz środowiska kulturowego m.in. krajobrazu kulturowego (w tym terenów zielonych).

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Realizacja niniejszego programu wymaga współdziałania wydziałów Urzędu Miasta Kołobrzeg z instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi.

Zarządzeniem Nr 79/20 Prezydenta Miasta Kołobrzeg z dnia 20 maja 2020 r. został powołany zespół do spraw ochrony i opieki nad zabytkami Kołobrzegu. Jego zadaniem jest:

- 1) realizacja zadań gminnego programu opieki nad zabytkami,
- 2) inicjowanie oraz opiniowanie zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami Kołobrzegu.

Zgodnie z ww. Zarządzeniem zespół w terminie do końca marca każdego roku przedstawia Prezydentowi Miasta Kołobrzeg sprawozdanie z zadań wykonanych w roku poprzednim. Pozwala to na bieżące monitorowanie realizacji programu i jego ocenę.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z realizacji programu Prezydent Miasta Kołobrzeg sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miasta Kołobrzeg.

Powyższe sprawozdanie powinno zawierać informację o wykonaniu zadań przyjętych do realizacji w okresie obowiązywania programu.

Ocena stopnia realizacji programu opieki nad zabytkami przeprowadzana będzie przez Radę Miasta Kołobrzeg, która może posłużyć się poniższymi kryteriami:

- liczba zakończonych zadań,
- liczba zrewitalizowanych zabytków,
- liczba udostępnionych zabytków, w tym dla osób niepełnosprawnych,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- liczba udzielonych dotacji na prace przy zabytkach,
- liczba wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowemu,
- liczba utworzonych atrakcji bazujących na historii bądź zabytkach miasta.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział ma charakter informacyjny. Prezentuje przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami z uwzględnieniem środków publicznych (tj. budżetu państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, środki UE) i prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych itp.).

Środki z większości tych źródeł przeznaczane są wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków, beneficjentami zaś są najczęściej jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe. W wyjątkowych wypadkach beneficjentami mogą być wspólnoty mieszkaniowe czy osoby prywatne – właściciele obiektów zabytkowych.

10.1 ŚRODKI PUBLICZNE

10.1.1 Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Mają na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym, z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego co najmniej raz w roku ogłasza nabór wniosków o dofinansowanie zadań z Funduszu Promocji Kultury. Odbywa się to na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz.U. z 2019 r. poz.17 i Dz.U. z 2020 r. poz. 1652) oraz § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa, udzielania dotacji celowej na zadania

nim objęte oraz udzielania dofinansowań podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2374 i Dz.U. z 2020 r. poz. 1602).

10.1.2 FUNDUSZE NORWESKIE I EOG

W ramach III edycji Funduszy Norweskich i EOG wsparcie dla sektora kultury realizowane jest dzięki Programowi „Kultura”. Głównym celem Programu jest rozwój współpracy kulturalnej, przedsiębiorczości w sektorze kultury i zarządzania dziedzictwem kulturowym. W ramach Programu środki finansowe dostępne są w ramach: Działania 1. *Zarządzanie dziedzictwem kulturowym* (projekty inwestycyjne), Działania 2. *Współpraca kulturalna* (projekty kulturalne). Nabór został już przeprowadzony i zaplanowana alokacja środków została wyczerpana. Oczekiwana jest kolejna edycja Funduszy.

10.1.3 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego

Regionalne Programy Operacyjne określają działania i obszary wsparcia województw w ramach unijnej perspektywy finansowej. Środki na realizację programów pochodzą z funduszy strukturalnych: EFRR i EFS. Rok 2020 jest ostatnim rokiem perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014 - 2020. Następną perspektywą to lata 2021 – 2027. Komisja Europejska w nowej perspektywie proponuje dodatkowe wsparcie w ramach Programu Sprawiedliwej Transformacji, jak również Funduszu Odbudowy po pandemii Covid-19. W dniu 18 czerwca 2020 r. szefowa Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej poinformowała, że w 2021 r. będą prowadzone negocjacje poszczególnych programów operacyjnych.⁴ Niewątpliwie będą w nich ujęte obszary wsparcia w ramach Polityki Spójności 2021-2027: przedsiębiorczość i innowacje, środowisko, energia, transport niskoemisyjny, transport, wymiar społeczny oraz wsparcie projektów zintegrowanych na poziomie JST.⁵

11 PROCEDURA OPRACOWANIA PROGRAMU I ŹRÓDŁA

Niniejszy program przygotowali pracownicy Urzędu Miasta Kołobrzeg korzystając z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami”, opracowanego przez zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 2008 r.⁶

Program opracowany został w oparciu o stosowne przepisy prawa, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miasta Kołobrzeg, a także unijne, krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne dokumenty strategiczne oraz materiały i dokumentacje będące w zasobie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz Urzędu Miasta Kołobrzeg. Ponadto w przygotowanym dokumencie wykorzystano informacje pochodzące z książki „Kronika Kołobrzegu” dr Hieronima Kroczyńskiego ISBN 83-900271-3-5 oraz otrzymane od pracowników Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

Prezydent Miasta Kołobrzeg zawiadomił mieszkańców Kołobrzegu o przystąpieniu do sporządzenia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Kołobrzeg na lata 2020-2023” obwieszczeniem z dnia 30 czerwca 2020 r., które zostało umieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Kołobrzeg, na tablicy ogłoszeń oraz na stronie miasta www.kolobrzeg.pl oraz na stronie www.zabytki.kolobrzeg.eu.

Przygotowując zadania do niniejszego programu Prezydent Miasta Kołobrzeg zwrócił się do organizacji i środowisk związanych z dziedzictwem kulturowym, instytucji kultury, Rady Miasta Kołobrzeg oraz Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP o opinię w zakresie zadań aktualizowanego programu opieki nad zabytkami.

Po opracowaniu dokumentu, jego projekt został przedłożony do publicznych konsultacji społecznych poprzez strony internetowe www.kolobrzeg.pl oraz www.zabytki.kolobrzeg.eu.

⁴ Źródło: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>

⁵ Źródło: Prezentacja „Perspektywy 2021-2027 – stan prac” Robert Dzierzgwą, Dyrektor Departamentu Strategii MFIPR, 28.02.2020

⁶ Od 2010 r. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie nosi nazwę Narodowy Instytut Dziedzictwa

Ponadto przygotowany dokument przekazano wraz z informacją o możliwości składania uwag Radnym Rady Miasta Kołobrzeg oraz organizacjom i towarzystwom związanym z dziedzictwem kulturowym.

Zgodnie z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.), w dniu 30 lipca 2020 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg przesłał do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie Delegatury w Koszalinie projekt „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg na lata 2020-2023”, celem uzyskania opinii.

W dniu 20 października 2020 r. Prezydent Miasta Kołobrzeg otrzymał pismo od Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie znak ZN.K.5120.1.2020.AF z dnia 19 października 2020 r., opiniujące pozytywnie opracowanie „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kołobrzeg na lata 2020 – 2023”.

Po przygotowaniu projektu uchwały w sprawie przyjęcia ww. programu, otrzymano informację, że będzie ona procedowana przez Radę Miasta Kołobrzeg na sesji w grudniu 2020 r. Biorąc powyższe pod uwagę, podjęto decyzję o zmianie okresu obowiązywania niemniejszego programu na lata 2021-2024.